

«ПОСТКРЫЗІСНЫ СВЕТ будзе яшчэ больш жорсткім і канкурэнтным»

Вераснёўскае падзенне долара быццам бы пацярджала прагнозы заходніх фінансавых аналітыкаў, якія казалі пра тое, што з восені амерыканская валюта пачне аслабляцца. Галоўнай прычынай паніжэння кошту «бакса», які на мінулым тыдні наблізіўся да рысы ў 1,5 долара за адзін еўра, яны называлі праведзенаю раней актыўною змяісцю долараў Федэральнай рэзервавай сістэмай ЗША для падтрымкі сваёй эканомікі. Эксперты, якія выступалі на старонках нашай газеты, таксама заўважалі, што для пераадолення крызісу амерыканцы былі надарукавана вельмі шмат долараў, і гэтая валюта будзе абсяцэнвацца.

У прыватнасці, ацэньваючы перспектывы тых жа еўра і долара, некаторыя з нашых экспертаў казалі пра тое, што еўра — больш стабільная валюта хоць бы на той прычыне, што не настолькі сур'ёзна пацярпела ад так званых «крызісу даверу», як амерыканская. Разам з тым, тое, што долар рэзка патаннеў на пачатку верасня практычна да ўсіх асноўных валют свету, зусім не азначае, што давер да яго цалкам страчаны: прадакцыя «амерыканцаў» хуткі крах нямыслю. Паводле меркавання большасці фінансавых аналітыкаў, у найбліжэйшыя гадзі долар хоць і аслабе, але будзе заставацца рэзервавай валютай. А таму ў найбліжэйшы час супрацьстаянне еўра і долара, дзюх асноўных валют, якія насельніцтва трымае ў зберажэннях, працягнецца: угару будзе ісці то курс еўра, то курс долара. Што насамрэч і адбываецца: пасля істотнага зніжэння на міжнародным рынку Форэкс долар у панядзелак раніцай крыва падаражэў — еўра каштаваў 1,46 долара ў параўнанні з 1,47 на канец мінулага гандлёвага дня.

Эксперт «Звязды», дэкан эканамічнага факультэта БДУ, прафесар Міхаіл КАВАЛЁЎ раней выказваў меркаванне, што са спадом светавыя крызісы курс долара таксама будзе зніжацца, прычым даволі значна. Магчыма, запыталіся мы ў эксперта, зараз адбываецца якая тое, што ён і прагназаваў.

Сапраўды, згодна з заявамі Суветнага банка, а таксама кіраўнікоў развітых дзяржаў, дню крызісу дасягнутае, і ён фактычна скончыўся, — кажа Міхаіл Кавалёў. — Толькі выхад з яго будзе марудным: лічыцца, што з крызісу мы будзем выходзіць не хутка, але, галоўнае, выходзіць будзем. Рынкі адэкватна адрагавалі на гэта — зніжэннем курсу долара, пра што мы з вамі і вялі гутарку некалькіх месяцаў таму. Упэўнены, што курс долара на адрэзку аднаго-двух гадоў знізіцца яшчэ больш істотна, але на кароткіх прамежках часу ён можа на нейкіх дзясцятых дол прэцэнта і ўмацавацца. Але я магу дакладна прадказаць, што праз год-два за адзін еўра будзе дваццаць больш як 1,5 долара. Калі паняцця больш хуткі выхад з крызісу — гэта дзясціць да канца 2010 — пачатку 2011 года. І, безумоўна, лёс долара вельмі моцна залежыць ад паводзінаў Кітая, краіны, якая накінула найбольшую колькасць у сваіх рэзервах долараў. Кітай пацху скідае гэтыя долары, а калі будзе рабіць гэта больш інтэнсіўна, курс долара пачне зніжацца больш хутка. Вераснёўскае падзенне долара, хутчэй за ўсё, выклікана і інфармацыяй пра тое, што Кітай купіў на 50 мільярдў долараў аблігацыі Міжнароднага валютнага фонду, гэта значыць, фактычна адмаўляецца ад долара як рэзервавай валюты і змяняе яе аблігацыямі МВФ.

СТАР. 5

САМЫЯ ВЯЛІКІЯ І САМЫЯ МАЛЫЯ КВАТЭРЫ ў БЕЛАРУСІ

Хочаш ведаць — глядзі кадастр!
Амаль восемсот квадратных метраў складае плошча самай вялікай кватэры, якая прадарвалася калі-небудзь у беларускай сталіцы. Як падае афіцыйны сайт Беларускага кадастравага агенства, размяшчаецца яна па адрасе — 3-ці Парніковіч завулак, 13а. Гэта дванаццацікавая (!) кватэра агульнай плошчай 797,2 кв.м. Яе кошт амаль 24 мільёны беларускіх рублёў (на момант куплі — 08.2001 г.).

Што самае цікавае, такая вялікая кватэра ў гэтым трохпавярховым доме не адна: на першым паверсе ёсць 10-пакаёўка ў 615, 8 кв.м, ацэненая ў Вр 19 225 000. Нешта падобнае ў сталіцы ёсць толькі на вуліцы Собінава, 45, дзе дзевяцікавая кватэра займае плошчу 600,3 кв.м. Прычым абодва дамы лабудаваныя з лёгкабетонных блокаў.

У абласных жа цэнтрах самыя вялікія кватэры размяшчаюцца ў Віцебску і Гродне: Віцебск (вул. «Праўды», 26/2) — трохкапаёвая на 684 кв.м., Гродна (вул. Філозофа, 15) — трохкапаёвая плошчай 672 кв.м. У Магілёве ж самая вялікая знаходзіцца на вул. Першамайскай, 46 — 574,2 кв.м, Брэст можа пахваліцца кватэрай на вул. Грышынскай, 27, плошча якой 308,6 кв.м. Самая вялікая ў Гомелі — усюго 200 кв.м, у ёй 4 пакоі, і размяшчаецца яна ў трохпавярховым доме па вуліцы Сялянскай, 11.

Што да самых малых па плошчы кватэр, то ў сталіцы гэта кватэра ў доме № 42 па вул. Ціміразева — 10,16 кв.м. У Магілёве плошча самай малой кватэры — 12,4 кв.м (вул. Лазарніка, 50), у Гомелі — 12,3 кв.м (вул. Урыцкага, 14), у Віцебску — 10, 99 кв.м (вул. Ленінградская). Самымі малымі па плошчы кватэрамі ў Беларусі паводле базы звестак Беларускага кадастравага агенства з'яўляюцца кватэры ў Гродне і Брэсце. Горад над Нёманам мае кватэру плошчай 3 кв.м (вул. Кабяка, 8), а па вуліцы Героў у абароны Брэсцкай крэпасці ў горадзе над Бугам размешчана кватэра плошчай усюго 2 кв.м.

— Ааналіз зделал па куплі-продажу нерухомасці ў нас выдзецца з 2005 года — расказваў «Звяздзе» адміністратар рээстра коштаў Беларускага кадастравага агенства Канстанцін ПАТЭНІК. — Электронная база звестак з'явілася ў інтэрнэце нядаўна, са стварэння гэтай года. Туды ўваходзяць звесткі за ўсе гадзі, калі такія здыскі праводзіліся. На сёння ў базе звестак рээстра коштаў змяшчаюцца звесткі пра 1 119 666 зделак куплі-продажу. Абаўненне базы адбываецца штомесяц.

Ілья ЛАПТАЛ

ХРОНІКА АПОШНІХ ПДЗЕЙ

ПРАТЭРМІНОўКА ПА ІПАТЭЦЫ У ШТА ДАСЯГНУЛА РЭКОРДНАГА ўЗРОўНА

Па выніках жніўня, 7,58 % амерыканскіх іпатэчных пазычальнікаў мелі прынамсі месячную пратэрміноўку па плацяжках, у ліпені гэты паказчык склаў 7,32 %. Жнівеньскі паказчык з'яўляецца рэкордным для рынку іпатэці ЗША.

У жніўні мінулага года 30-дзённая пратэрміноўка была ў 4,89 % пазычальнікаў, а ў жніўні 2007 года — у 3,44 %. Павелічэнне колькасці амерыканцаў, якія не выплачваюць свечасова праценты па крэдытах, аналітыкі звязваюць з высокім узроўнем беспрацоўя. Эксперты адзначаюць, што ўслед за ростам колькасці пратэрміноўкаў па іпатэцы можа пачацца рост колькасці іпатэчных банкруцтваў пазычальнікаў і адпаведна банкам нерухомасці ў залік пакрываць абавязкаў. Па звестках кампаніі RealtyTrac, у жніўні гэтага года апавішчэнні аб будучай канфіскацыі «іпатэчнага» жылля атрымалі больш за 358 тысяч пазычальнікаў. Гэты паказчык на 1 % меншы, чым у ліпені, але на 18 % вышэйшы за паказчыкі жніўня 2008 года.

ПАВЫШЭННЕ ПЕНСІЙНАГА ўЗРОўНА — СУПРАЦЬ КРЫЗІСУ?

Фінляндцы заклікае лідараў еўрапейскіх дзяржаў неадкладна абгаварыць шляхі выхаду з антыкрызісных мераў, прынятых падчас эканамічнага спаду. Акрамя таго, міністр фінансаў Юркі Катайнен заўважыў, што ігнараванне гэтых мераў прывядзе да новай рэцэсіі.

Акрамя таго, кіраўнік мінфіна лічыць, што калі ў хуткім часе не зрабіць якіх-небудзь крокаў, накіраваных на выхад з антыкрызісных мераў, усевызначна падцягнецца эканамічнага спаду, сувеснага эканоміцы не абмінуць новай рэцэсіі. Таму Катайнен прапонуе кіраўнікам сувесных дзяржаў сустрэцца для разнашня гэтага пытання. Для хутчэйшага вяртання эканомікі набліжэйшых дзяржаў да дакрызіснага ўзроўню, іх урады павінны хутчэй пры-

няць рашэнне аб павышэнні пенсійнага ўзросту і скарачэнні памеру грашовай дзяржаўнай дапамогі прыватным кампаніям. Другім крокам, па словах Катайнена, павінна стаць скарачэнне выдаткаў на галіне падаткаабкладання.

У ФРАНЦЫІ ЛІКВІДАВАЛІ «ПУШТУНСКІЯ ДЖУНГЛІ»

У французскім партывым горадзе Кале праішла аперацыя па зносе так званых «пуштунскіх джунгляў», трушчобаў, размешчаных уздоўж берага праліва Па-дэ-Кале, самай вузкай часткі Ла-Манша, населеных нелегальнымі імігрантамі. У выніку былі затрыманыя 278 чалавек.

На правядзенне аперацыі вартавым парадку спатрэбілася каля дзвюх гаўдзі. Хутка паліцыя прыступіць да зносу наметовага лагера, у якім імігранты, у асноўным выхадцы з Афганістана і Паўднёвай Азіі, уладкавалі сабе жыллё. Чакаецца, што ўлады краіны акажуць выселенным жыхарам «джунгляў» дапамогу або даўшы ім прытулак у Францыі, або аформіўшы ім дакументы для вяртання на радзіму. Вялікая частка нелегальных імігрантаў селіцца на берагах Ла-Манша для таго, каб перабрацца ў Вялікабрытанію.

BANK OF AMERICA ПАКАРАЮЦЬ

Амерыканская Камісія па каштоўных паперах і біржах (SEC) заявіла аб падачы іска супраць Bank of America. Рэгулятары плануецца пакараць адзін з найбуйнейшых банкаў ЗША за падман інвестараў нахвалат выплаты бонусу на шэсць мільярдў долараў кіраўнікам Merrill Lynch, інвестбанка, набытага Bank of America ў верасні 2008 года.

Пасля набывання Merrill Lynch банкам пачаўся цяжка, што ніякія бонусы супрацоўнікам паглынуў кампанія не будуць выплачывацца без разнашня акцыянераў. Аднак пазней Bank of America заплаціў бонусы топ-менеджарам Merrill Lynch агульным аб'ёмам у 5,8 мільярдў долараў нават нягледзячы на тое, што інвестбанк страціў летась 27,6 мільярдў долараў. Гэты факт выклікаў незадаволенасць рэгулятараў і амерыканскай грамадскасці. Прадстаўнікі SEC заяўляюць, што маюць намер пакараць банк за падобнае выдатковае сродкаў.

Журналіст «Звязды» звяртае ўвагу на радкі ўзор рэальнага стрэльбы.

Гурт паліўнічай музыкі «Бакас» з Драгічына выступае на выстане ўжо не першы год, але застаецца з ім бліжэйшы выпадак толькі сёлета. Узначальнае калектыву Мікалай ШАУЧУК, граючы ў ім вучні і выпускнікі Драгічынскай школы мастацтваў, якая працуе пры раённым цэнтры пазашкольнай работы. Мікалай Аляксандравіч — паліўнічы з больш чым 30-гадовым стажам. «Спецыялізуюцца» на качцы, зайцы, лісе. А яшчэ з пятага класа захапляецца музыкой.

Першы запіс у маёй працоўнай кніжцы — кіраўнік духавога аркестра пры ДOME п'янарыў. Ім я стаў ў 17 гадоў. Птым у арміі два гады служыў у ваенным аркестры. І вось калі ў 1999 годзе было вырашана стварыць музычны калектыв, праналавілі яго ўзначаліць мне, маўляў, ты ж займаўся. Скончыў курсы павышэння кваліфікацыі, і вось з таго часу — працуем, — расказаў Мікалай Аляксандравіч.

Тут трэба зазначыць, што «Бакас» — адзін з Беларусі гурт паліўнічай музыкі. Між тым у іншых краінах Еўропы гэта — цэлы пласт культуры, паведаміў суразмоўца. Там праводзіцца шматлікіх фестываляў, да ўдзелу ў якіх неаднаразова запрашалі і нашых музыкантаў. Дарчы, немцы падарылі гурту паліўнічыя ражкі відэа-матэрыялаў. А яшчэ яго ўдзельнікі граюць на... каралёвскіх трубах. Адна, кажа Мікалай ШАУЧУК, у яго была, яшчэ адну знайшоў па газетнай аб'яве. Увогуле кіраўнік «Бакаса» распрацаваў цэлую праграму, даслаў яе ў Міністэрства лясной гаспадаркі, вельмі хацелі бы з гэтай нагоды сустрэцца з новым міністрам культуры. А ці так абавязкова будучым работніку лесу ўмець граць на паліўнічым ражку, задаю дзілетанцкае пытанне.

Традыцыйна менавіта веснавая выстава, прысвечаная таварам і паслугам па палванні, рыбальцы, актыўным адпачынку, выклікае ў адпаведных катэгорый насельніцтва найбольшую цікаўнасць. Што цалкам зразумела: за зімовы час, змудзіўшыся па стрэльбе, будзе, турыстычнай палатцы, многа апантана кідаюцца планаваць свой будучы адпачынак ці нават проста адводзіць душу, перагледваючы на выставе навінкі тавараў. Восеньскі форум на гэтым фоне выглядае больш спакойна — як своеасаблівае падвядзенне вынікаў. З аднаго боку, і адпачынак у многіх ужо быў, і жаданія трафеі, уражанняў, але з іншага — няўрымслівае натура па-ранейшаму прагне новых прыгод, воднарав. Калі не сёлета ўжо, дык можна «прыкінуць» нешта на наступны сезон. Ці проста можна сустрэцца з аднадумцамі, старымі сябрамі, абмяняцца думкамі. Славом, прыкладна такім убачлі сёлета карэспандэнты «Звязды» адкрытыя выставы «Палванне і рыбалоўства. Восень—2009», якое адбылося ўчора ў Мінску ў павільёне Нацыянальнага выставачнага цэнтру «Беласар» па вуліцы Я. Купалы, 27. Як заўсёды, яны шукалі нейкія «іскрынкі» форуму, каб расставесці пра іх сваім чытачам.

— Ды вы што, — шчыра здзіўляецца суразмоўца. — У Польшчы нават дзятчынку не дапускаць да працы, пакуль яна не здасць факультатыву па гэтым прадмеце. У нас на палванні, асабліва калі збіраецца група паліўнічых, без ражка няма чаго рабіць! І мае выхаванцы гэта разумеюць, з задавальненнем займаюцца. Заняткі ў нас праходзяць і ў клясе, і ў полі, і ў лесе. Вось хутка будзем рыхтавацца да атрымання спецыяльных білетаў «Юны паліўнічы».

Застаецца толькі дадаць, што акрамя запрашэння выступіць на шматлікіх масавых мерапрыемствах у Беларусі, музычны калектыв рыхтуецца да выступленняў у наступным годзе ў Германіі, Аўстрыі, Галандыі, Францыі.

— Адпачынак у санаторыях Беларусі і ў нацыянальных парках па-ранейшаму застаецца запатрабаваным. Ніякі крызіс на жаданні людзей правесці волны час і падляжыцца ў тых жа санаторыях ніяк не адбыўся. У прыватнасці, пудзікі да канца гэтага года ўжо раскупленыя, пераважна расіянамі, — адказаў на наша пытанне вядучы спецыяліст дзяржаўнай установы «ЦэнтрКурорт» Аляксандр ДУКО.

— Просты адпачынак у нацыянальных парках таксама карыстаецца папулярнасцю. Ці дорага ён каштуе, мяркуючы самі. Скажам, калі працягванне на базавы адпачынак, што па ўзроўні камфорту адпавядае тром зоркам, арыентаваны на заможнага чалавека, дык працягванне ў катэдрах адпавядае эканом-класу. На Нарачы з трохразовым харчаваннем адно месца ў двухмесным нумары ў такім катэджы будзе каштаваць 55 тысяч у дзень, у аднамесным — 69 тысяч рублёў.

...Калекцыя паліўнічых наразнай і гладкавольнай зброі, што экануецца на стэндзе Рэспубліканскага дзяржаўна-грамадскага аб'яднання «Беларуская таварыства паліўнічых і рыбалоўцаў», прыцягнула ўвагу, упэўнены, не толькі ўласна паліўнічых. Тут будзе на што паглядзець і што паслухаць як тым, хто захаляецца гісторыі зброі ўвогуле, так і людзям, што цікавіцца гісторыяй Другой сувеснай вайны. Якая тут сувязь? А вы паслухаеце далей.

Увогуле ўся калекцыя паліўнічых наразнай і гладкавольнай зброі налічвае больш за 80 экзэмпляраў. Некалі яна належала колішняму таварыству, потым трапіла ў краязнаўчы музей, цяпер вось зноў устаўляецца ў экспазіцыі сённяшняга БТІР. Канкрэтна на выставе дэманструюцца 42 стрэльбы. Ды якія! Народ і ёсць узоры, якія дайшлі да нашых дзён усюго толькі ў некалькіх адзінках. Скажам, журналіст «Звязды» звярнуў увагу на аднавольную п'яцызарную рэвальверную стрэльбу сістэмы Маўзера 12 калібру канца XIX — пачатку XX стагоддзя.

ПА ЧУТКАХ І АўТАРЫТЭТНА НАСТУПІЛІ НА ГРАБЛІ ДВУХМОўЯ?

Беларуская інфармацыйная інтэрнэт-прасторына выбухнула навіной — Нацыянальнае кадастравае агенства накіравала ў Дзяржаўнае камітэт па маёмасці дакладную запіску, у якой заявіла пра адмову ад трансляцый географічных назваў з беларускай мовы на англійскую, маўляў, перакладаць трэба з рускай: так Гай можа ператварыцца ў Рошчы (Roshchi). Ага, патыхса моўнай дыскрымінацыяй — падумалі мы і выра-

«МІНУС», АЛЕ НЕ ПАўСЮЛЬ

Паводле звестак міністэрства, за сёлётай студзень — ліпень у Беларусі адзначана 487.122 выпадкі прыёму на працу. І пры гэтым — 490.654 выпадкі звальненняў. Такім чынам, можна падлічыць: судасносіны паказчыкаў «прыбыццё-выбыццё» склалі 99,3 %.

Але «мінус» атрымаўся не паўсюль. Сапраўды, сёлета ён адзначаны ў сталіцы (104.892 факты прыёму на працу супраць 113.174 звальненняў), на Магілёўшчыне (адпаведна 54.019 і 55.280 выпадкаў) і Гомельшчыне (70.674 і 70.776). Разам з тым астатнія рэгіёны «сплюскавалі». Па Віцебскай вобласці на 66.777 выпадкаў працаўладкавання прыпаде 64.413 звальненняў, адпаведна «раскладка» па Гродзеншчыне атрымалася 48.902 на 47.526, Міншчыне — 77.839 на 75.863, Брэстчыне — 64.019 на 63.622.

Дарчы, таксама адметна: адносна мінулага года колькасць звальненняў скарацілася па ўсіх рэгіёнах без выключэння. Аднак па ўсіх рэгіёнах зменшылася і колькасць выпадкаў працаўладкавання.

НАЙБОЛЬШАЯ «ПРЫБАўКА» ў АПК

Аб сітуацыі ў галінах — гаворка асобная. Летась паказчыкі прыёму на працу пера-

РОЗГАЛАС

«ЭКАНОМІЛІ» АСФАЛЬТ І «ЗАРАБІЛІ» 720 МЛН

Сталічныя следцы па матэрыялах упраўлення па барацьбе з карупцыяй і эканамічнымі злачынствамі ў стратэгічных напрамках ГУУС Мінгарвыканкама і АБК і ДЗ Фрунзенскага РУУС узбудзілі крымінальную справу ў адносінах да службовых асоб прадрывнага «Макрадор», кіроўцы УП «Белтранссервіс», апэратара КУП «Механізаваная ўборка горада» і мінскага індывідуальнага прадрывальніка.

Паводле звестак апераўнаважанага па асабліва важных справах Галоўнага ўпраўлення па барацьбе з карупцыяй і эканамічнымі злачынствамі КМ МУС Вераніі Пасмецьевай, падазраюцца згаданыя асобы ў крадзяжы ў асабліва буйным памеры. Як мяркуюцца, сёлета са жніўня па верасень пры выкананні дарожна-рамонтных работ у мікра раёне «Каменная горка» і па вуліцы Маякоўскага ў Мінску службовыя асобы «Макрадора» не ажыццяўлялі належнага кантролю за вывазам з тэрыторыі прадрывнага асфальта. У сваю чаргу дарожныя работнікі не захававалі тэхнічныя нормы ўкладкі асфальта. Змяняючы аб'ём работ, якія былі выкананы, яны атрымлівалі эканомію асфальтабетоннай сумесі. А ў далейшым кіроўцы «Белтранссервіса» «эканомленае» праз індывідуальнага прадрывальніка вывозілі на прыватныя аб'екты і прадавалі за няяўны грошы. Дзейнічалі па гэтай схеме, група падарожных на папярэдняй змове ўчыніла крадзж 712 тон асфальтабетоннай сумесі на агульную суму каля 720 мільянаў рублёў, чым нанесла ўрон бюджэту сталіцы.

Iгар ГРЫШЫН.

ЦАНА ЗА НЬАБОЖЧЫКА

Адказныя асобы Гомельскага абласнога клінічнага паталагна-анатамнага бюро абвінавачваюцца ў тым, што на працягу 2008-2009 гадоў яны сістэматычна атрымлівалі хабар ад кіраўнікоў камерцыйных структур і індывідуальных прадрывальнікаў, якія займаюцца аказаннем рытуальных паслуг. Аб гэтым паведамілі ў прэс-групе ўпраўлення КДБ па Гомельскай вобласці.

Прадрывальнікі плацілі грошы людзям у белых халатах за тое, што яны адрозны пасля пастануплення цела ў паталагнаанатамнае бюро прадавалі ім аб смерці канкрэтнага чалавека. У некаторых выпадках «хуткасць» рытуальных агентаў была такой, што сваёй памерлага даведалася аб яго смерці ад прадастнікоў камерцыйных структур, а не ад медыцынскіх работнікаў. Усё гэта было патрэбна толькі для таго, каб апаздзіць канкурэнтаў і першымі прапанаваць свае рытуальныя паслугі. Дадаткова «выдаткі» камерсантаў звычайна ўключаліся ў агульны кошт спецыфічных паслуг.

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

УНУКА-ЗАБОЙЦУ ПРЫГАВАРЫЛІ ДА 25 ГАДОў ПАЗБАўЛЕННЯ ВОЛІ

Такі прыгавор вынес Мінскі абласны суд 25-гадоваму жыхару Салігорскага раёна. — Апошні, знаходзячыся нападлітку, напай на ўласных дзедз з бабкай у іх ха доме, — расказавае старшы памочнік пракурора Мінскай вобласці Таццяна КАЛІНІНА. — Дзядулю нанёс не менш за 9 удараў сякерай у галаву, шыю і канечніцы, а бабкі не перапелі за 36 удараў нажом. Пасля жорсткай расправы ўнук зааруў у пацярпелых каля 700 тысяч рублёў, а таксама ордэны і медалі, якія дзед атрымаў за ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне. На дзень прыгавору суд увайшоў у законную сілу.

Надзея ДРЬЛА.

ХАЦЕЛІ ХУТЧЭЙ, А АТРЫМАЛАСЯ...

Дзень наехаў на п'яціхаласна адной са школ Фрунзенскага раёна горада Мінска. Учора ў шэсць гадзін раніцы хлопчык ад атрымных падчас 203 цялесных пашкоджанняў памёр. — Паводле слоў яго сябра, пасля школы хлопцы вырашылі паехаць у Ленінскі раён, каб там у камп'ютарным клубе пагуляць у гульні. — паведаміў начальнік службы прафілактыкі і прапаганды бяспекі дарожнага руху спецыяльнага падраздзялення ДПС «Страла» Яўген ЛАПЕЦ. — Калі вярталіся дадому, было ўжо каля шасці гадзін вечара. Каб эканоміць час, вырашылі перабегчы дарогу перад пешаходным пераходам. Да яго, дарчы, заставалася працыцца каля 6 метраў. У гэты час 35-гадовай кіроўца «Міцубісі Аутландэр» рухалася па вуліцы Дзянісаўскай. Ён заўважыў хлопцаў, але было ўжо позна. Адзін з іх апынуўся пад коламі аўтамабіля. 10-гадовага пешахода забрала «хуткая» і адвезла ў бальніцу, дзе на наступны дзень ён памёр.

Надзея ДРЬЛА.

ФОНД «ГРОДНОБЛИМУШЕСТВО»

30 сентября 2009 года в 11 часов 30 минут проведет аукцион с условиями по продаже объектов, находящихся в собственности Гродненской области, и права заключения договоров аренды земельных участков:

- административного здания с благоустройством, инженерными сетями, оборудованием ГОУПП «Гродненская типография», расположенных в г. Гродно по ул. Полиграфистов, 2. Начальная цена продажи предмета аукциона 1 213 254 579 рублей;
- здания кинотеатра «Гродно» с благоустройством, инженерными сетями, оборудованием КУП «Гродноблинмушествопротек», расположенных в г. Гродно по ул. Советская, 9. Начальная цена продажи предмета аукциона 4 676 903 293 рубля;
- комплекса зданий, сооружений, передаточных устройств и оборудования УДП «Гродненский пивоваренный завод», расположенных в г. Гродно по ул. Замковая, 2. Начальная цена продажи предмета аукциона 7 970 094 332 рубля.

По вопросам участия в аукционе обращаться по тел.: (8 0152) 77 29 15, 72 25 18

БЕЛАРУСЫ ШУКАЮЦЬ, ДЗЕ ЛЕПШ, І ЗВАЛЬНЯЮЦА ПА «ўЛАСНЫМ ЖАДАННІ»

ёму на працу і 8447 звальненняў), на чыгункі (5499 і 5292), гандлі (62.234 і 60.267), геаграфічных аб'яднанняў (8521721), жыллёва-камунальнай гаспадарцы (30.557 і 29.623), фізкультуры і спорце (4414 і 3839), сацыяльным забеспячэннем (5187 і 4638), навуцы і навуковым абслугоўваннем (3707 і 3564), страхаванні (1203 і 1052).

Сапраўднымі ж лідарамі па пошыце былі будаўніцтва (82.586 фактаў працаўладкавання на 68.668 звальненняў) і сельская гаспадарка (77.631 на 58.155). Па сутнасці тут паказчыкі «папаўнення» перавысілі паказчыкі «страт» на 20,3 % і 33,5 % адпаведна.

ДРУГАЯ ПРЫЧЫНА — «АРТКУЛ»

НАСТУПІЛІ НА ГРАБЛІ?..

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Размова выключна аб нармалізацыі найменш чыгуначных станцый на рускай мове, якія прапануецца транспіраваць з беларускай. Мы ж лічым неаэтагодзкіх пісацў па-руску «чигунчына станцыя «Гай» замест «железнодорожная станция «Роша». А па-першае, у рускай мове слоў «чигунчына» і «Гай» проста няма, а па-другое, з-за такіх перайменаванняў, звязаных і з перайменаванымі населенымі пунктамі, фізічнымі і юрыдычнымі асобам даводзіцца плагіацы грошы з уласнай кішэні за перафарміраванне дакументаў. І скаргі з-за гэтых вільных выдаткаў сыялоцца на Нацыянальнае кадастравае агенцтва, а не на навукоўцаў, якія гэта прапануюць, не падлічваючы, колькі дзевяціцца патраціць і дзяржаве, і людзям. Так, у нас дзве дзяржаўныя мовы, і абедзве мы паважам. Дык чаму б проста не захаваць назвы, якія гістарычна склаліся на беларускай і рускай мове, што мы і прапануем у сваёй дакладнай запіску? Навошта справаджаць абсурдныя сітуацыі? Як у выпадку з населеным пунктам «Чыровны Кут», які па-руску прапануюцца называць «Чирвоный Угол», або «Чыровны Араты» — «Чирвоный Аратый». Акрамя таго, усё пытанне, звязанае з перайменаванымі альбо найменымі, вырашае Тапанімічная камісія пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь, а не Нацыянальнае кадастравае агенцтва.

Высветлілі, што перабльтаць божа дар з рэчынй, і праблема, можна сказаць, у адваротным — і то добра. Аднак што рабіць усё ж з гэтымі уземнымі перакладамі? Пытанне, зразумела, дыскусійнае. Калі, умоўна кажучы, проста трансліраваць словы адной мовы на іншую — здаецца, нейкая моўная нераўназначнасць атрымліваецца, перавага адной з іх. З другога ж боку, ці заўжды будзе адэкватным пераклад, калі скажам, назвы не звязаны з канкрэтнымі з’явамі рэчаснасці... Аднае, што не выклікае сумневаў — пытанне варты вырашыць раз і назавоўдзі, каб не трымаць людзей туды-сюды: спачатку так у пашпартэ запішам, а назаўтра па-іншаму. Натуральна перавага тытульнай дзяржаўнай мовы відавочна зняла б гэтыя праблемы...

Паколькі многія ўзятыя пытанні — лінгвістычныя, мы вырашылі пракансультаваць у спецыяліста. Сваім меркаваннем пра тапанімічны разнабой падзялілася **галоўны навуковы супрацоўнік Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы, доктар філагічных навук, прафесар, старшыня Тапанімічнай камісіі пры НАН, член Тапанімічнай камісіі пры Савеце Міністраў Валяцінна ЛЕМЦОГА:**

— Двухазовае — гэта суцэльная бльтаніна, колькі непрыемнасьці ўзнікае з гэтымі двайнымі назвамі. Вось вям прасты побытавы прыклад: жанчыне трэба даслаць ліст у Влкія Гасцінец, яна пазначыла на канверце — «Большой подарок». Як вы разумееце, ліст да адрасата не дайшоў... І такіх прыкладаў — прачыма. А павінна быць так: адна зьыхадная назва і транслірацыя яе на іншым мове, а не пераклад. Напрыклад, «Залог пятляцігодкі» — ну як ты перакладзеш на беларускую мову? «Заклад пятляцігодкі, ці што? А «Новая грамата», зацверджаная на беларускай мове, як яе перадаць? Ці «Красный богатырь» на рускай мове — ну не «Чыровны волат» ж, або паслёб «Буланый»... Таму, калі мы рыхталі даведнікі, мы так распрадзілі гэтыя назвы: тыя назвы, якія ўзніклі ў перыяд Кіеўскай Русі, пакідаць без змяняў. Напрыклад: назвы вёскі «Красная» (у 1376 годзе ўзгадваецца ўпершыню) мы не рабілі «Чыровнай», бо ў той час «красный» абазначваў «прыгожы, раздолны». Гэтак жа і «Красная горка», па-беларуску таксама будзе «Красная горка», таксама старажытная назва, звязаная з абрадамі, традыцыямі. Назвы, прысвоеныя ў перыяд савецкай улады, таксама пакідаем нязменнымі (напрыклад, «Красный Октябрь» па-беларуску «Красны Акіцябрь», «Красный пахарь» — «Красны пахар»). Калі назва ўпершыню была прысвоена на рускай мове, мы яе трансліруем па-беларуску, а не перакладаем. Тое ж і з беларускімі назвамі. Калі невядома, на якой мове была прысвоена назва населенага пункта, мы звярталіся да мясцовых уладаў, каб яны зрабілі выбар, скажам, «красный» ці «чирвоны» павінна быць у назве, мы не свавольнічалі. Ні адной назвы без узгадняння з мясцовымі ўладамі не давалі, калі рыхталі даведнікі. Так і атрымалася, што на Гомельшчыне — «Красны пахар» па-беларуску (і пратранслітаравана па-руску «Красный Пахарь»), а ў Хойніцкім раёне — «Чирвоны Араты» (і па-руску транслітаравана «Чирвоный Аратый»). Аднак гэта часовыя мерапрыемствы, каб неяк змагацца з хаосам, які ўзнік.

Трэба ўсё перадаць па-беларуску, бо назва любому аб’екту павінна прысвойвацца на нацыянальнай мове (беларускай, бо дзяржаўная мова і нацыянальная мова — розныя панцыці), а з нацыянальнай мовы трансліравацца на іншую. Гэта зыходзіць з міжнароднай практыкі, прапануе ААН. Распаўсюджаная беларуская лацінка прайшла міжнародную сертыфікацыю. Калі мы будзем прытрымлівацца іншых падыходаў, перакладаць геаграфічныя назвы, мы не зможам інтэгравацца ў міжнародную супольнасць. А сёння закрываць дарогу для інтэграцыі ў міжнародныя структуры — гэта проста шкодніцтва. З назвамі гэтымі дваікамі трэба рабарацыя, яны не ўпасаюцца ў наш тапанімічны каларыт. Трэба, каб нейкі адзін варыянт быў зыходным, а з яго шла транслірацыя на іншым мове. Мы выступаем за тое, каб гэтым зыходным варыянтам быў беларускі. У Нацыянальным кадастравым агенцтве рэспр толькі на рускай мове, там паперакучвалі нашы назвы — немагчыма рабарача. Сітуацыя ў тапаніміі склалася ненармальна...

Навукоўца цпер яшчэ аналізе палажэнні законпраекта аб назвах геаграфічных аб’ектаў, таму ўсе гэтыя праблемныя пытанні — вельмі актуальныя, і прапануе ў рэдакцыі газеты «Звязда» правесці «круглы стол» па гэтай праблематыцы з удзелам усіх зацікаўленых. Мы абедзвюма рукамі «за».

Зоя **ВАРАНЦОВА.**

АПРАЎДАННЕ ДЗЕВЯТЮСКАГА,

— Турызм сёння — гэта не толькі адпачынак і сфера паслуг, але і сфера эканомікі, — кажаў на прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры міністр спорту і турызму Алег КАЧАН. «Можна сказаць, што сусветны крызіс станоўча паўплываў на развіццё турызму ў Беларусі, — лічыць міністр. — Аб’ём платных паслуг вырас у параўнанні з леташнім на 22 млрд рублёў. Па выніках 9 месяцаў экспарт турыстычных паслуг перавысі імпорт на 3 мільярд рублёў. А імпорт скараціўся на 5 мілья. Адолюе склалася станоўчае сальда ў 41 мілья долараў».

Міністэрства спорту і турызму мае намер і далей выкарыстоўваць сітуацыю на карысць Беларусі турыстычнай. Акітант будзе зроблены на агракультурным, палыванне, рыбалоўства, фотатурызм, спартыўны турызм.

«ПЕРШ ЧЫМ АДМАЎЛЯЦА АД АДВАКАТА, ПАДУМАЙЦЕ, ЦІ ЗМОЖАЦЕ ВЫ СЯБЕ АБАРАНІЦЬ»

Траціць на лаву падсудных не пажадаю нікому. Але, як у народзе кажучы, ад сумы ды ад турмы не заракайся. Пра тое, як захаваць сваё асноўнае права — права на абарону, расказвае суддзя крмінальнай калегіі Вярхоўнага Суда Ірына ТЫЛЦА.

— Ірына Уладзіміраўна, ці праўда, што чалавек, якога падазраюць ва ўчыненні злачынства, мае права адмовіцца даваць паказанні пры адсутнасці адваката?

— Праўда. Больш за тое, орган, якія вядзе крмінальны працэс, абавязаны да першага допыту даць затрыманаму права атрымаць бясплатную юрыдычную кансультацыю і забяспечыць яго адвакатам. Бо чалавек не заўсёды дакладна ведае, у чым ён абвінавачваецца, не кажучы ўжо аб тым, як абараняцца. Але на практыцы, на жаль, сустракаюцца выпадкі парушэння права на абарону. Напрыклад, грамадзяніна могуць дэпартаваць без адваката ці сведку, а толькі пасля паведамлення, што ён падазраецца ў злачынстве. Доказы, атрыманыя такім незаконным шляхам, прызнаюцца недапушчальнымі і не павінны разглядацца судом.

— А ці можа затрыманаму адваціца ад прызначанага яму адваката?

— Так, ён мае права наняць адваката на ўласны выбар, а таксама заявіць хадзініцтва пра забяспечэнне яго адвакатам па прызначэнні праз калегію адвакатаў. Акрамя таго, грамадзянін, які лічыць, што здольны без дапамогі адваката рабарачыцца ў сваёй справе, можа абараняцца самастойна. У гэтым выпадку яму абавязаны даць права выступіць у судовых спрэчках. На жаль, зафіксаваны парушэнні і такога права. У прыватнасці, у адным з судоў горада Мінска пры разглядзе крмінальнай справы абвінава-

МІНСК ЛІКВІДУЕ ЧЭРГІ Ў ІНТЭРНАТЫ

Паступова павелічэнне долі пажылых грамадзян — перспектыва некалькіх найбліжэйшых дзесяцігоддзяў. Пры гэтым ужо сёння не сакрэт: у выніку дэмаграфічных змяненняў у Беларусі будзе ўзрастаць патрэба ў сацыяльных установах. І ў тым ліку — у дамах-інтэрнатах.

Невялікі.

І... НЕДЗЯРЖАЎНЫ?

Па агучанай колькасці жыхароў Ліччына лічыцца адным з найбуйнейшых рэгіёнаў краіны. А адсюль — і вялікая колькасць пенсіянераў. Тым часам даводзіцца канстатаваць: іх значная частка па сутнасці ўжо не ў стане абслугоўваць сябе самастойна, і пры гэтым або не мае ўвогуле, або жыве асобна ад дзяці і сваякоў. З улікам гэтага два гадзі тую ў раёне з’явіліся рашэнне — стварыць пры тэрытарыяльным цэнтры сацыяльнага абслугоўвання населенства аддзяленне прахлусатанга знаходжання для пажылых людзей. Сёння тут па поўным забеспячэнні жывуць 44 чалавекі.

На першы погляд, само адзяленне нагадвае «стандартны» інтэрнат. Аднак з пэўнымі асаблівасцямі. Кожны з жыхароў гэтай установы мае ўласны дом, і пры жаданні можа вярнуцца туды практычна ў любы момант. Але ці не гаюльнае адозненне — тэрмін знаходжання тут абмежаваны 6 месяцамі ў год. Бо ў гэтым выпадку гаюльна мэта — дапамагчы чалавеку перажыць найбольш цяжкі перыяд, скажам, тую ж зіму.

— Калі стары і адзінокі чалавек яшчэ мае сілы, мы прапануем яму паслугі самастойнага работніка, калі жыве самастойна ўжо цяжка — ёсць варыянт падобных аддзяленняў кругласутачнага знаходжання, — распавядае першы намеснік міністра працы і сацыяльнай абароны Марыяна Шчоткіна. — Сёння паслугі па пражыванні прапануюцца тэрытарыяльным цэнтры ў 48 раёнах, аднак прагноз тут адназначны — калі ўзяць пад увагу дэмаграфі-

нае становішча і патрэбы рэгіёнаў, то відавочна, што гэта тыма павінна ўзрастаць. Разам з тым сцяврджаць, што з цягам часу аддзяленні кругласутачнага знаходжання цалкам замяняць звычайныя дамы-інтэрнаты, усё ж не магчыма. Бо зразумела: многім пенсіянерам і інвалідам патрэбны не «перыядычны», а пастаянны догляд.

У найбліжэйшыя гады запланавана ўкладанне грошай у развіццё адрозных некалькіх сацыяльных устаноў. Ужо сёлета павінна скончыцца рэканструкцыя з пашырэннем да 150 месцаў спецыялізаванага санаторыя «Ясельда», надалей будзе весціся работы ў санаторыях для ветэранаў і інвалідаў «Бярэзіна», «Белая Вежа», «Вяжуху». Нагледзячы на цяжкасці, паступова ідзе стварэнне канструктарскага бюро і корпусна сацыяльнай рэабілітацыі ў Беларусі камп’ютэрна-артнапедычным адрозным цэнтры ў Мінску. У рэальным тэрміне — мадэрнізацыя шэрагу дамоў-інтэрнатаў.

Безумоўна, у перспектыве спатрэбіцца павелічэнне колькасці інтэрнацыйных месцаў, — канстатуе Марыяна Шчоткіна. — Разам з тым мы маркуем: асноўная стаўка тут павінна рабіцца на будаўніцтва не буйных, а невялікіх устаноў. Бо, з аднаго боку, такім чынам ёсць магчымасць прапанаваць пажылым людзям больш камфортнае ў сіхаларыяльным плане пражыванне па тэрытарыяльным прыпынку — бліжэй да свайго дома. А з іншага — міні-інтэрнаты падаюцца цікавымі ў плане прыцягнення іншых крыніц фінансавання, напрыклад, сродкаў тэрытарыяльных цэнтры ў 48 раёнах, аднак прагноз тут адназначны — калі ўзяць пад увагу дэмаграфі-

— Гэта найважнейшая тэма для нас, таму што для вялікай колькасці нашых суграмадзян інтэрнат стаў галоўнай крыніцай атрымання інфармацыі, сродкам зносу і баўлення часу. Прапаведзе ў інтэрнаце можа быць дзейснай, гаюльнае — пастарачка гарманічна спалучаць прафесіяналізм і цякоўнасць.

Алег КАЧАН,
міністр спорту і турызму — пра планы будаўніцтва чыгуначнай лініі паміж Мінскам і Лагойскам:

— Магчыма, гэта будзе монарэйкавая ці двухрэйкавая дарога. А можа, будзе пракладзена хуткасная чыгунка. Шматлікія турысты, якія наведваюць Мінск, гатовыя выехаць і на Лагойск курорт. А з дапамогай чыгункі гэта значна прасцей будзе зрабіць. Акрамя таго, у напрамку Лагойска знаходзіцца такіх турыстычных месцаў, які гарнальчыкі цэнтр «Сіпчы», музей авіяцыі, які цпер ствараецца.

Газета Амерыканскага інстытута кардыялогіі — пра карысць забароны на курэнне:
— Забарона на курэнне ў грамадскіх месцах дала неверагодны нават для вучоных вынікі: як высветлілася, выпадкі сардэчных прыступаў у Еўропе і Паўночнай Амерыцы скараціліся на трыццаць. Спецыялісты лічаць, што разлічвалі на срыпальны вынікі, але не чакалі, што ён будзе такім значным. Вучоным настронены вельмі аптымістычна: хоць выпадкі прыступаў немагчыма звесці наогул да нуля, ужо відавочна, што можна прадуліць іх вялікую колькасць. Да ўвядзення забароны на курэнне ў спецыяльнай катэгорыі рызыкі былі пашырэння курцы — людзі, вымушаны ўдыхаць чужы цыгарэтны дым. Такі від «курэння» часта вядзе да сардэчна-сасудзістых захворванняў. Лепшае выйсце для курца — кінуць курцы, абараніўшы тым самым і сябе, і сваіх блізкіх ад захворванняў сэрца. У Англіі, напрыклад, такім чынам удалося толькі за год выратаваць жыцці прынамсі 70 тысячам чалавек.

А таксама еўрапейскі ўзровень абслугоўвання ў беларускіх гасцініцах — усё гэта можа стаць рэальнасцю, запэўніў журналістаў міністр спорту і турызму

Дзеля павелічэння колькасці замежных турыстаў сёння ўжо амаль прапрацавана пытанне аб бязвизавай 50-кіламетровай прымежнай зоне з Лівноў.

— Сёння мы павінны ўзгадніць з Еўрасаюзам і Беларусіям урадам пытанне аб уварожанні ў гэту зону цалкам усяго Вільноса і Ашмянаў, — заўважыў Алег Качан. — Другім крокам павінна стаць падобная дамоўленасць з Польшчай. Натуральна, калі гэта апраўдае сябе, мы будзем ініцыяваць падобную лібералізацыю перасячэння мяжы і далей. Сёння рабочыя камісіі працуюць над спрашчэннем узезду сюды грамадзян Ізраіля...

Сёння перад міністэрствам стаіць задача максімальна загрузіць спартыўныя аб’екты краіны, вядуча перагаворы аб трэнероўцы ў нас кітайскіх спартсменаў, пашыраецца гасцінічная база, прапануюцца распачаць у краіне навукачаны гасцінічны бізнэс.

На нядаўняй сумеснай калегіі трох міністэрстваў — транспарту, гандлю і турызму — было вырашана да канца 2010 года выканаць праграму забеспячэння Беларусі турыстычнымі інфармацыйнымі знакамі.

На прэс-канферэнцыі міністру было задана пытанне наконт лёсу лёгкаатлеткаў Вадзіма Дзевятюскага і Івана Ціхана.

— Судовая справа адкладзена на 12 снежня, — нагадаў Алег Качан. — Я лічу, што ў гэтай сітуацыі нашы спартсмены сталі закладнікамі канкурэнцыі ў сферы спорту. Думаю, мы маем працягнуць 60 за тое, каб апраўдаць сябе.

Воляга МЯДЗВЕДЗЕВА.

— Прызваенне любога адваката, незалежна ад таго, прызначаны ён праз калегію адвакатаў ці запрошаны збоку, — абараняць. Рэспубліканская калегія адвакатаў строга адсочвае выпадкі халатнага стаўлення да сваіх абавязкаў і прымае суровыя меры.

— А калі абвінавачваны не мае сродкаў, каб аплаціць паслугі адваката?

— Спраўды, нярэдка людзі адмаўляюцца ад прызначанага абаронцы толькі з-за таго, што ў іх няма грошай. Гэта вымушаная адмова (а орган крмінальнага пераследу абавязаны гэта высветліць). У такім выпадку яна не прымяецца. Сутнасць у тым, што паслугі адваката па прызначэнні, у адозненне ад адваката па запрашэнні, сплачатку аплачвае дзяржава. І гэты пасля, калі чалавеча асудзілі, трыма грошы спаганяюцца з заробку асуджанага.

— А калі яго прызналі невінаватым?

— У апраўданых ёсць права на кампенсацыю ўронку, які матэрыяльнага, так і маральнага. Пасля вынеснення прысуду яму пра гэта павінны скажаць.

— Дзупісці, адвакат, якога за прасіў абвінавачваны, захавраць ці можа з’явіцца ў суд у прызначаны дзень, бо зняў у іншым працэсе.

— Законом прадугледжаны час, калі можна чакаць такога адваката. У прыватнасці, 24 гадзіны да першага допыту, на працягу 5 суткаў на этапе азнамлення з матэрыяламі справы, не больш за 3 суткі на этапе судовага разбору. Калі адвакат не з’явіўся на працягу адвядзенага часу, то орган, які вядзе

тут існавала заўсёды, і падобныя ініцыятывы наша міністэрства будзе толькі вітаць.

Праблема буйных гарадоў

Сёння дзятфіту месцаў у дамах-інтэрнатах для ветэранаў і інвалідаў у краіне практычна няма. Іншая і менш прыемная гаворка — аб інтэрнатах для псіханеўралогічных хворых. У чарзе на пасяленне сюды ў цэлым па Беларусі знаходзіцца каля 800 чалавек, прычым ці не палова з іх жыве ў сталіцы. Да таго ж колькасць асобаў з псіхічнымі захворваннямі працягвае ўзрастаць, і перш-наперш — зноў-такі ў буйных гарадах.

— Ужо падабраны будынак і прынятае рашэнне аб стварэнні ў сталіцы новага інтэрната псіханеўралогічнага профілю на 250 месцаў, мы маркуем, што яго адкрыццё павінна адбыцца да 1 студзеня, — кажа начальнік Камітэта па працы, занятасці і сацыяльнай абароне Мінгарвыканкама Анатоль Ражанец. — Плюс да таго, праблема плануецца змякчыць дзяткучы пераарэмеркаванню людзей паміж рознымі ўстановамі. Таксама з 1 студзеня наступнага года будзе ўвядзены ў эксплуатацыю інтэрнат для ветэранаў ваіны і працы «Світанак» на 120 месцаў. А ў больш аддаленай перспектыве «дадатковыя плошчы» прыкладна для 350 чалавек з’явіцца на базе аднаго з ведамасных санаторыяў «Прасека» — пытанне аб яго перадачы нам разглядаецца сёння.

Нарэшце, на тэрыторыі цёплярнага псіханеўралогічнага інтэрната № 3 у Мінску ёсць намер пабудавць новы корпус на 160 месцаў. Распаўсюцца праектнай дакументацыі тут ужо пачалася, а самі работы, які чакаецца, скончацца ў 2011 годзе.

Пры гэтым, адзначае Анатоль Мінск — Ліда.

— Як гэта? — спытае чытан. Прыгадайце, як выглядае рэвалвер любой сістэмы. Памятаеце, там ёсць барабан з патронамі? Дык вося, у страэльбе дакладна такая ж сістэма барабанаў патронаў, пераарэдка адбывалася за кошт аддачы ствала.

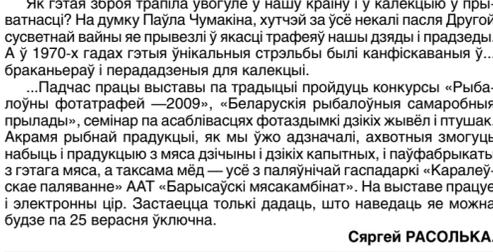
— Такія страэльбы выпускалі 12, 20 і 24 калібры. Ужо тады, прыкладна стагоддзе таму, да такіх страэльбаў можна было выкарыстоўваць спецыяльныя ўклады як для ствала, так і для барабана, што дазваляла выкарыстоўваць беперпыкасы рознага калібру, — патлумачыў спецыяліст па зброі Павел ЧУМАКІН. — Напачатку Другой сусветнай ваіны такімі страэльбамі былі ўзброеныя нямецкія штурмавыя брыгады, калі яны вялі баі ў Францыі, Польшчы.

Побач яшчэ адзіны цікавы экзэмпляр прыцягвае увагу. Гэта таксама аднаасноўная пцізрадная страэльба, аднак ужо шведская — «Сёгрэм». Выраблена ў Капенгагене ў 1904 годзе. Увогуле гэтая мадэль выпускалася толькі да 1908 года, за ўвесь гэты час свет бачалі крхуць больш за сто экзэмпляраў. Унікальнасць яе ў тым, што гэта першая аўтаматычная страэльба, яна задумвалася як першы «адказ» буйгілкаму «Браўнінгу». Аднак мадэль была не вельмі ўдалай, таму і выпушчана ў таліку абмежаванай колькасці. Сістэма зараджання была зроблена такім чынам, што падчас страэльбы адводная скаба адсякала палыцы нўважэліваму стралку.

Як гэта зброя трапіла ўвогуле ў нашу краіну і ў калекцыю ў прыватнасці? На думку Паўла Чумакіна, хутчэй за ўсё некалі пасля Другой сусветнай ваіны яе прывезлі ў якасці трафеяў нашы дзяды і прадзеды. А ў 1970-х гадах гэтыя ўнікальныя страэльбы былі канфіскаваныя ў... бракерыўна і перададзеныя для калекцыі.

— Падчас працы выставы па традыцыі пройдучы конкурсы «Рыбалоўны фотатрафей — 2009», «Беларускія рыбалоўныя самаробныя прылады», семінар па асаблівасцях фотаздымкі дзікіх жывёл і птушак. Акрамя рыбнай прадукцыі, як мы ўжо адзначалі, ахвотныя змогучы набыць і прадукцыю з мяса дзічыны і дзікіх капальных, і паўфабрыкатаў з гэтага мяса, а таксама мёд — усё з палюўнічай гаспадаркі «Каралеўскае палыванне» ААТ «Барысаўскі мяскаамбінат». На выставе працуюе і электронны цір. Застаецца толькі дадаць, што наведваць яе можна будзе па 25 верасня ўключна.

Сяргей РАСОЛЬКА.

першы квартал гэтага года былі такім выпадкі. Прыезд толькі адзін з іх. Двое грамадзян Р. і С. абвінавачваліся ў забойстве пажылога мужчыны. Прычым Р. з’яўляўся тым, хто паказаных падозорных былі відавочныя супярэчнасці (грамадзянін С. сцяврджаў, што сын забіў бацьку, Р. жа аспрэчваў сваю віну), абодвух абараняў адзін і той жа адвакат. Паказанні, атрыманыя з парушэннем права на абарону, суд прызнаў недапушчальнымі і вынес апраўдальны прысуд.

— Заўтра адбываецца пленум, на якім будзе абмяркоўвацца распрацаваны праект права на абарону ў крмінальным працэсе. Чым выклікала замена дзейнай прыстаў пастановы аб практыцы прымянення заканадаўства, якое рымленне гэта права?

— Пастанова, якая дзейнічае цяпер, была прынятая 15 годаў таму, яшчэ ў перыяд дзеяння старога заканадаўства (новы Крмінальна-працэсуальны кодэкс (КПК) ўвядзены ў дзеянне з 1 студзеня 2001 года. — Н. Д.). І дзейнічае яна толькі ў той частцы, якая не супярэчыць новаму КПК. Таму для таго, каб не дуплікаваліся ўплываючы на якасць прысуду, узнікла неабходнасць мяняць пастанову. Актуальнасць новай пастановы не толькі ў тым, што яна неабходная органам крмінальнага пераследу, суду, адвакатам, але і ўсаму грамадству ў цэлым. Разгляд рабы пры адзін раз, а пасля і другі — гэта не толькі матэрыяльныя зтраты, але і эмацыйныя.

Надзея ДРЬЛА, фота аўтара.

Абзац

— Мільбэннага наведвальніка віталі ўчора ў гомельскім палацы Румянцаў-Паскевічаў. Уваходны білет з сямязначнай лічбай набыла інтэрнацыянальная сямейная пара з Харватыі Калініч і Алена Давор. «Юбілейныя» госці пастаянна пражываюць на радзіме мужа, а гэтым днём знаходзяцца ў адпачынку і падарожнічаюць па гістарычнай радзіме жонкі. Акрамя каштоўных падарункаў, удалымі члывасліва білета атрымалі пацэіццавае права бясплатна наведваць усё экспазіцыі, якія будуць тут арганізаваныя.

— Серпентарый для ўтрымання звычайнай гадзюкі і вытворчасці змяняга яду створаны ў заказніку рэспубліканскага значэння «Выганашчанскае» (Брэсцкая вобласць). Серпентарый ужо атрымлівае доследны партый яду. Адраджаецца новы метад комплекснага кармлення гадзюк — акрамя традыцыйнай падкоркі мышамі, змяям даюць і спецыяльны камбікор. Планаўца, што вытворчасць змяняга яду ў прамысловых маштабах пачнецца ў 2010 годзе. Кошт аднаго грама сухага яду гадзюкі ў некаторых краінах складае \$600-800.

— Арыштваныя махляр, які ў жніўні г.г. падманным шляхам скраў прадукцыю Калінаўскага малочнага заводу на суму звыш Br166 мілья. Паводле папярэдняй інфармацыі, ён мае дацэнненне да падобных махінатый і ў іншых рэгіёнах краіны. Па падарэзні ў махлярстве затрыманы неаднаразова судзімы жыхар Гомеля, які, адрэкамэндаваўшы індывідуальным прадпрыемствам, выпісаву на Калінаўскаім малочным заводзе больш за 10 тон масла для рэалізацыі і наступнага разліку з прадпрыемствам. Аднак ніякіх плагіацаў махляр не зрабіў. Вядзецца расследаванне.

— Больш за Br160 міль дзяржаўных грошай прысвоіў гродзенскі махляр. Аператыўнікам па барацьбе з карупцыяй і эканамічным злачынствам і абласным цэнтры затрымані 46-гадоваы мясцовы жыхар. Ён падазраецца ў тым, што махлярскім шляхам заваладуў грашыма, што належць аддзелу культуры Гродзенскага райвыканкама і мінскаму ААТ «Цэнтраэнергамаст». Распачата крмінальная справа па артыкуле «Махлярства ў асабіста буйным памеры», перадае БЕТЛТА.

23 верасня
2009 г.
№ 31 (183)

УЛАСНІК — ЯШЧЭ НЕ ГАСПАДАР

Людміла Груца прыехала з Мурманска ў родную для яе вёску Ваўчкі, дзе жывіць бацькі і прайшоў дзяцінства, і была ўражаная «заябданацю прылеглай да вёскі і фермы тэрыторыі, дрэннай якасцю вады ў калодзежах («немагчыма піць»), забруджанасцю ракі, а таксама тым, што «прадэкаваў дарога рэгулярна завалена жывяцай, якую воззяць на поле з фермы». І таму звярнулася ў нашу рэдакцыю з пытаннем: «2009 год аб'яўлены ў Беларусі годам роднай зямлі. Хацелася б ведаць, у чым гэта заключаецца? Альбо гэта нааўнасць мерапрыемстваў па паліпавышчэнні навакольнага асяроддзя (захаванне санітарных нормаў, упарадкаванне стыхійных звалак, прыяўненне ў парадок тэрыторыі прадпрыемстваў і населеных пунктаў і г.д.)? Ці нешта іншае?»

Разам са старшынёй Шчучынскага раённага Савета дэпутатаў Аляксандрам Васько накіроўваемся ў Ваўчкі. Старшыня Орлеўскага сельскага Савета Іван Варонік кажа, што па выкладзеных у лісце пытаннях Людміла Іосіфаўна да яго не звярталася. А вось кіраўнік СВК «Орля» Геннадзь Галабузда быў у на падворку: «Папрасіла каля дома не вазіць жывку — не возім. І парадак каля фермы наводзім, да вясны, думаю, добраўпарадкаванне тэрыторыі завершым».

Так, пераконваемся на свае вочы, і ёсць. Узгаданая ў лісце дарога чыстая, ніякай жывкі. А што датычыцца пустазелля, дык яно сапраўды можа з'явіцца ў любым месцы, але ж на тое і каса. Якой, на жаль, не хапае менавіта на падворку бацькоўскай хаты Людмілы Груца. Ды і да рэчачкі, што цячэ па рове літаральна за пятнаццаць метраў, стаўленне з боку гэтай сядзібы зусім не гаспадарскія. Смечце рассыпана прама каля яе... А вось вада ў ёй адмоўнага эмоцый у нас не выклікала, ніякага забруджвання, непрыемнага паху, пра што гаворыцца ў лісце, мы не заўважылі. Дарчы, на берагах гэтай рачулі прыбіраюць вучні мясцовай школы.

Але вернемся на падворак. Пры бацьках Людмілы Іосіфаўны ён, мабыць, выглядаў зусім інакш. Аляксандр Васько ведаў гэтых заслужаных людзей і, здаецца, яшчэ наядуна ўручаў узнагароду гаспадару, ветэрану Вялікай Айчыннай вайны. Але, на жаль, іх цяпер на гэтым свеце няма. А няма гаспадароў сядзібы — няма і пастаяннага яе догляду. Вось і нам не ўдалося сустрэцца з аўтарам ліста, бо Людміла Груца, пабываўшы ў роднай вёсцы, мабыць, вярнулася ў Мурманск. Такія яны, жыццёвыя рэаліі. Але хто ж будзе ў гэтай сітуацыі падтрымліваць парадак, змагацца з тым жа пустазеллем на канкрэтным падворку ў Ваўчках? Уласнік, які атрымаў яго ў спадчыну домаўладанне — гэта яшчэ не гаспадар.

Вёска Ваўчкі, дарчы, мае даволі своеасабліваю планіроўку. Там практычна няма вуліцы, а да кожнай хаты выдзе свая дарожка. У такіх умовах парадак, безумоўна, найперш залежыць ад гаспадара кожнага канкрэтнага домаўладання. У чым можна пераканацца, параўнаўшы выгляд вышэйзгаданай сядзібы з іншымі, што па-суседства. Параўнанне яна не на карысць першай, і гэта зразумела. Бо адно — пастаянна жыць у вёсцы альбо няхай не кожны тыдзень, але рэгулярна прыязджаць са Шчучына, Гродна ці нават Мінска. І зусім іншае — калі ты жывеш за трыццаці кіламетраў ад малой Радзімы.

Адсюль, напэўна, і іншыя праблемы. Скажам, хіба ж можа быць якасная вада ў студні, каб ёй амаль не карыстаюцца? Дарчы, вада з усіх калодзежаў на тэрыторыі раёна, у тым ліку і Орлеўскага сельсавета, правяралася санслужбай. Абзначылі чыстыя калодзежы і ў вёсцы Ваўчкі, рэкамэндавалі ўжываць бутылваную ваду сем'ям з малымі дзецьмі. Пры гэтым існуе і цалкам рэальная магчымасць прывесці ў парадак калодзежы, якія пакуль не адпавядаюць санітарным нормам. Патрэбна толькі заяўка гаспадару, і гэту працу выканае брыгада з раённага прадпрыемства ЖКГ, прычым, паведаміў старшыня Орлеўскага сельскага Савета Іван Варонік, адзіночкі пажылым людзям магчымы дапамагчы фінансава, каб яны разлічыліся з камунальнымі.

Махліва, у Людмілы Груца ёсць планы вярнуцца ў Беларусь — калі не ў родную вёску, то хоць бы бліжэй да яе? — Калі ласка, шануюна Людміла Іосіфаўна, прыязджайце і разам з усімі жыхарамі, мясцовымі ўладамі ўпрыгожвайце гэты чужоўны куточак беларускай зямлі, а канкрэтна — бацькоўскую сядзібу, — звяртаецца да яе праз нашу газету Аляксандр Васько.

Калі ж такой магчымасці няма, то хіба існуе для гэтай сядзібы нейкі іншы варыянт, акрамя новага домаўладальніка, які пражываў бы там пастаянна?

А цяпер — пра тое, што азначае ў гэтым выпадку для тэрыторыі Орлеўскага сельсавета Шчучынскага раёна Год роднай зямлі. Адзін з канкрэтных прыкладаў можна убачыць каля вёскі Зацэпчы, што побач з Ваўчкмі, дзе раздмешчаны міні-палігон для збору чвэрдых бытавых адходаў. Згодна з рашэннем райвыканкама, практычна ўсе гэтыя міні-палігоны перададзены ў распараджэнне прадпрыемства ЖКГ. І задача — каб смечце не «гуляла» па нашай зямлі, а мела сваё месца. І, прынамсі на звальцы ў Зацэпчына са смечцем, каб можна так сказаць, поўны парадак. Дзякуючы, безумоўна, рабочай Людміле Ненартовіч, якая тут дзяжурыць. Яна не толькі сустракае транспарт з адходамі, але і адбірае з прывезенага пластык, метал. Працуюць месца — у невялікай дамку побач з агароджай палігона. Прычым першае, што кідаецца ў вочы — букет з паллявых кветках на сталё. Пасаджаныя кветкі і побач з дамком.

Дарчы, па ініцыятыве старшыні раённага Савета дэпутатаў Аляксандра Васько на Шчучыншчыне ўжо стала традыцыйным свята кветак. Упершыню яно адбылося ў 2004 годзе, калі ў райцэнтры адчынялася дзяржаўная гімназія.

Звярнуўся ў Нацыянальную акадэмію навук, у Батанічны сад, прыехалі адтуль спецыялісты і падарылі гімназіі больш за дваццаць туювых дрэўцаў, — расказвае Аляксандр Пятровіч. Да свята старанна рытуецца ва ўсіх навучальных установах, у арганізацыях і на прадпрыемствах. Кожны калектыву рытуе да свята касцюмы (пад ружу, валочку ці іншую кветку) і ўсё гэта харасто збіраецца ў адной святочнай калоне, наперадзе якой — барабаншчыцы мясцовай гімназіі. Ёсць ужо ў фестывалю і свой сцяг.

— Гэта не проста нейкае рэзавае мерапрыемства. Заўважана, што ў раёне павялічылася колькасць не толькі кветкавадаў, але і добраўпарадкаваных сядзібаў, — значнае Аляксандр Васько. — Чалавек сам павінен зрабіць для сябе прыгажосць. А задача ўлады — падтрымаць такія ініцыятывы, што мы робім і святкам кветак, і конкурсам па ландшафтным дызайне сярод прадпрыемстваў, арганізацый і прыватных сядзібаў... Акрамя таго, у кожным сельскім і пасялковым Савеце на пасяджэнні з удзелам кіраўнікоў раённых органаў улады, дэпутатаў, старастаў праводзіцца абарона мерапрыемстваў па добраўпарадкаванні. Што зроблена? Што неабходна зрабіць і колькі бюджэтных сродкаў на гэта прадугледжаны?

...Наядуна пытанні, звязаныя з годам роднай зямлі, былі абмеркаваныя на выязной сесіі раённага Савета дэпутатаў у Жалудку. Але перад гэтым кожны дэпутат прааналізаваў, як выконваецца праграма добраўпарадкавання населеных пунктаў на тэрыторыі яго выбарчай акругі. Напрыклад, завуц Дэмбраўскай сярэдняй школы Асана Бодак звярнула увагу адпаведных кіраўнікоў на тое, што засталася на паперы некаторыя задачы, якія трэба было вырашыць пры будаўніцтве аграгарадка. Гэта датычыцца, у прыватнасці, наведзенага парадаку на тэрыторыі каля гандлёвага цэнтру, устаноўкі кантэйнераў для збору бытавых адходаў, добраўпарадкавання газонаў і клумбаў для кветак.

Пры гэтым Асана Мікалаеўна не толькі робіць заўвагі іншым. У гэтым можна пераканацца, наведваючы будынак школы, дзе яна працуе. Вось дзе сапраўднае кветкавае царства! І нічо ж яго, як кажуць, на сподачку не прынес: гэта зроблена рукамі і, безумоўна, сэрцам настаўнікаў і вучняў. І не спецыяльна да Года роднай зямлі, а таму што норма тут такія.

Што ж датычыцца вышэйзгаданай сесіі раённага Савета, то на ёй не абмежаваліся абмеркаваннем надзённых праблем, звязаных з наведзеным парадукам на роднай зямлі. Дэпутаты, а таксама запрошаныя на сесію кіраўнікі прадпрыемстваў і арганізацый, за свае грошы купілі дрэўцы (туя, яловец і іншыя) і асабіста пасадзілі іх на плошчы ў пасёлку. Добры прыклад для ўсіх.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

Шчучынскі раён.

«СЮРПРЫЗ» З ГАРЧЫНКАЙ

Гэтым летам, знаходзячыся па справах у пасёлку Лясны, што пад Мінскам, зайшла на мясцовы міні-рынак і ў краме «Арэхі—сухафрукты» купіла 100 грамаў кедравых арэшкаў «на перакус». Але перакусіць не атрымалася, і набыты прадукт «прыехаў» разам са мной дадому, дзе быў падзелены паміж дамачадцамі (кожнаму па жменьцы), з'едзены і забыты...

Раніцай наступнага дня мы ўсе прачнуліся з аднолькавымі сімптомамі — млявасцю, тупым болем у правай падрабрыні і невыноснай горчычці ў роце. Прычым горчыч не «запівалася» і не «заядалася» ні сокам, ні садавіной, ні цукеркамі, ні чым-небудзь яшчэ. Наадварот — кожны выпіты глыток вады ці з'едзены кавалак ежы толькі ўзмацнілі непрыемныя адчуванні... Праз тры дні, зразумёўшы, што закляканы на дапамогу «цяжкая артылерыя» ў выглядзе карсілу, эсэнцыяле-фортэ і актываванага вугалю не прыносіць нікому з нас відавочнай палёгі, я палезла ў інтэрнэт.

Набраўшы ключавыя словы «горчыч у роце» і «першая дапамога», атрымала дзясяткі спасылкаў... Адкрыўшы адпаведны старонкі, прачытала інфармацыю, якая адначасова супакоіла і... насцярожыла. Прадстаўнікі шматлікай арміі карыстальнікаў інтэрнэту, дзясяткі (калі не сотні!) братоў і сестраў «па няшчасці» паведамлялі цікавыя рэчы: абалючальныя сімптомы з'явіліся ў іх пасля ўжывання ў ежу... злэшчасных кедравых арэшкаў!

Каб не быць галаслоўнай, прывяду тут некаторыя вытрымкі. «...Сказаць, што я ў шоку — нічога не скажаць... Некалькі дзён пакутую ад горчычці ў роце. Спачатку думала — усё, плячонцы прыйшоў канец. Ужо да ўрача зазбіралася. Потым, калі мае хатнія казалі, што і ў іх тое ж самае, пачала сумнявацца... Зайшла ў інтэрнэт — і што убачыла? Палагоўнае атручэнне ачышчальнымі кедравымі арэшкамі! І сімптомы ва ўсіх аднолькавыя. А мя ж іх таксама елі. Шчыра кажучы, не думала, што маштабы атручэння такія вялікія...»

«...Трэці дзень гарчыч у роце так, што спасу няма. Азадачыўшы інтэрнэ-таўскі Гугл, высветліла, што велізарная колькасць народу скардзіцца на горчыч, якая ўзнікла пасля ўжывання кедравых арэшкаў... Адукуль узялася гэта «навала»? Версіі выплываюць наступныя: 1) ачышчальныя арэшкі хутка пауюцца з-за акіслення вялікай колькасці тлушчаў, якія ў іх знаходзяцца; 2) вытворцы (у пераважнай большасці кітайцы) ловяць двух

зайцоў: спачатку выціскаюць з арэшкаў «крышачку» алею, і толькі пасля гэтага аддаюць у продаж «злёгка адчынуты» прадукт, які ў выніку хутка атручвае свае якасці і становіцца шкодным...»

«Некалькі дзён не можам пазбыцца ад горчычці ў роце. Наракалі на што заўгодна — ад агрэсту да марожанага... Залезла толькі што ў інтэрнэт, і аказалася, што не адны мы такія: на Онлайнеры цэлая тэма прысвечана таму, як нашы беларусы атручваюцца кедравымі арэшкамі... Каштуюць яны амаль 80 тыс. за кілаграм. Мы свае купілі ў «Ракаўскім кірмашы»...»

«...Мы купілі арэшкі на «Бігзе» па 120 тыс. за кг — мая мама і муж прамучыліся некалькі дзён. Але потым сімптомы зніклі...»

«Адучванне было жудаснае... Звярнуўся да ўрача. Ён паставіў дыягназ: дыскенія жоўцевых шляхоў. А тут высвятляецца: горчыч у роце і тупы боль у жываце з'явіліся ў маіх сваякоў — у жонкі, у сына, у дачкі... Не можа быць, падумаў я, каб у адзін момант дыскенія «надарылася» ва ўсіх адразу, гэта больш на нейкае невядомае атручэнне падобнае. Палез у інтэрнэт... Бацяхны — арэшкі! Мы ж купілі тыдзень таму грамаў 300... Хто бо м падумаць?!»

І гэтак далей... Ад разгублена-пам'яркоўнага «з'елі ж усяго па жменьцы» і «трэба тыдзень пачакаць — усё само пройдзе» да абуральна-катэгарычнага «больш ніколі не буду купляць кедравыя арэшкі!» і «чаму маўчаць СМІ?».

Апошняе пытанне зачаліся за жывое... Уласна кажучы, купляючы кедравыя прысмакі з рэгулярнасцю раз у паўгода, а можа і ў год (як, напэўна, большасць маіх суайчыннікаў), я

ПАБАГАЦЕЕМ — ПАКЛАДЗЁМ АСФАЛЬТ

Сёлета мы пісалі пра незадавальняючы стан дарожнага пакрыцця на вуліцы Будзённага ў вёсцы Чапліцы Слуцкага раёна. Абураныя жыхары даслалі ў рэдакцыю ліст з просьбай дапамагчы вырашыць «асфальтавае пытанне» («МС» за 1 ліпеня). Днямі мы атрымалі аналагічнае пісьмо з вёскі Замосце усё таго ж Слуцкага раёна.

«У нашай вёсцы ў зусім дрэнным стане знаходзіцца вуліца Зялёная (там, дзе яна злучаецца з вуліцай Кастрычніцкай і ідзе ў бок дарогі, якая вядзе да могілак). Калі ішлі дажджы, немагчыма было ні прайсці, ні праехаць з пахаваннямі — яміна на яміне». Далей аўтар піша, што па просьбе людзей з вёскі ён паехаў на прыём да старшыні Слуцкага райвыканкама, але станоўчага адказу на просьбу ўпарадкаваць дарогу не атрымаў. Затое праз месяц з райвыканкама прыйшоў паведамленне, што «сіламі калгаса зроблена падсыпка дарогі». Аднак вясковыя гэтым не задаволеныя: «Мы просім пакласці асфальтавае пакрыццё, — гаворыцца ў лісце. — Адлегласць жа ўсяго 400 метраў...»

У нас у сельсавеце ёсць дарогі і ў горшым стане, чым у астатніх, якія патрабуюць неадкладнага ўпарадкавання. У сельвыканкама на гэта грошай няма (мы і так на датацыі) ды і на балансе яны ў нас не знаходзяцца. СВК — таксама не спецыялізаваныя структуры, яны могуць толькі падсыпну правесці.

Асфальта-бетоннае пакрыццё сёлета выканаць не зможам, бо дарожны фонд вельмі абмежаваны, — унёс яснасць намеснік старшыні Слуцкага райвыканкама па будаўніцтве і архітэктуры Мікалай Пенязь. — У нашых ДРБУ сёлета нават не запланавана капітальных рамонтаў, прадугледжаны толькі расходы на падтрыманне бягучага стану дарог.

Ён патлумачыў, што згодна з рашэннем абласнога Савета дэпутатаў, мясцовыя дарогі і вуліцы будуць перададзены на абслугоўванне дарожным арганізацыям, аднак пад гэта неабходна прадугледжваць у бюджэце фінансавыя сродкі для іх рамонтнай і абслугоўвання. Усё гэта будзе ўлічана пры фарміраванні бюджэту на наступны год, а сёлетнім бюджэтам падобных расходаў не прадугледжана. — Я ведаю сітуацыю з дарогай у Замосці, — дадаў Мікалай Пенязь. — Дырэктар мясцовага камбіната хлебапрадуктаў, якому перададзены наш СВК, асабіста паведаміў мне, што згаданую дарогу да могілак ён падсыпаў. Пясчана-гравійная аснова там ёсць. Пабагацеем — пакладзём асфальт. А сёлета ў сувязі з цяжкай напэўняльнасцю бюджэту і адсутнасцю фінансавых сродкаў мы не можам людзям дапамагчы. Сёлета ў нас няма такой магчымасці.

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

Інга МІНДАЛЁВА.

«МЯСЦОВЫ ПАРАДАК» ДЛЯ «ПАЎНОЧНЫХ АФІНАЎ»

«Віншум Залескі сельскі Савет з перамогай у конкурсе па пярвічным адборы пілотных тэрыторый, які праводзіўся Конкурснай камісіяй сумеснага праекта Праграмы ААН і Еўрапейскага Саюза «Устойлівае развіццё на мясцовым узроўні... Па выніках пасяджэння Конкурснай камісіі вёска Залесце адабрана ў якасці адной з пілотных тэрыторый для падтрымкі, распрацоўкі і рэалізацыі мясцовай стратэгіі ўстойлівага развіцця...»

З гэтага ліста-віншавання, дасланага з Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, і пачалася наша размова са старшынёй Залескага сельскага Савета дэпутатаў Алай ШЫЦКАВАЙ. Тэмай гутаркі мы абралі перспектывы для Залесцы кірунак — турызм.

— Што датычыцца краёвага і пейзажы, — мы выключна багаты сельсавет, — расказала Ала Мікалаеўна. — У нас ёсць усё: і возера, і рака, і раўніны, і ўзвышшы. Мясціны ў нас вельмі прыгожыя і гістарычна надзвычай багатыя. Гэтым адметны наш сельсавет

— столькі археалагічных і гістарычных помнікаў часоў Першай і Другой сусветных войнаў, як у нас (калі дакладна, іх 22), няма ні ў адным сельсавеце Сморгоншчыны. Мы — адзіныя ў вобласці, хто патрапіў у праект на рэалізацыю мясцовай стратэгіі ўстойлівага развіцця «Мясцовы парадак-XXI»...

Ідэя патрапіць у праект «Устойлівае развіццё на мясцовым узроўні» ўзнікла ў нас яшчэ год таму. Мы стварылі ініцыятыўную групу, куды ўвайшлі прадстаўнікі мясцовай улады, грамадскіх, вытворчага сектара, вызначылі моцныя бакі Залесцы — у якім кірунку лепш працаваць. Найбольш перспектывым аказалася турызм. Па-першае, у нас 22 гадзі пражыў Міхаіл Клеафас Агінскі і з яго імем тут шмат чаго звязана. Сама назва Залесце спачатку датычылася выключна маёнтка Міхаіла Клеафаса. І толькі пасля таго, як правялі Лібава-Роменскую чыгунку і вакол вакала пачалі будавацца жылыя дамы, назва распаўсюдзілася на чыгуначную станцыю і на ўсю вёску. Па-другое, на тэрыторыі нашага края вяліка актыўныя бавявы дзесяціна падчас Першай сусветнай вайны. Ад Сморгоні да Залесцы немцы прымянялі хімічную зброю. Пасля яе заставалася толькі выпаленая зямля. У нас ёсць помнік ахвярам газавых атак, якіх суды прывозілі хаваць цэлымі эшалонамі. У вёсцы Вялікая Мыса захаваліся дзоты з часоў Першай сусветнай вайны.

У выніку карпатлівай работы ініцыятыўнай групы было распрацавана пяць так званых «зялёных маршрутаў», якія спадабаліся камісіі і прынеслі Залесце перамогу ў конкурсе пілотных тэрыторый.

Першы маршрут умоўна вызначаны як «гістарычны», і, што не дзіўна, звязаны з імем Міхаіла Клеафаса Агінскага. Пачынаецца ён з фаміліянага маёнтка Агінскага, а потым «накіроўваецца» ў Вётхаву. Калісьці Агінскі выдзеліў сваім сялянам пад будаўніцтва прасеку ў лесе. Людзі валілі дрэвы, будавалі хаты, пашыралі прасеку. Так і ўзнікла вёска Вётхава. На яе цэнтральнай вуліцы і сёння не размяніцца два аўтамабілі — настолькі вузенькая праезная дарога.

Наступным пунктам у маршруце значыцца вёска Амеліна. Яе некалі Агінскі падарыў сваёй дачцы Амелі, а заадно і назву вёсцы даў у гонар новай гаспадыні.

— У гэтым населеным пункце да нашых дзён захаваліся жылы дом кан-

У Залесці — свята.

ца XVIII—пачатку XIX ст., — расказвае старшыня сельскага Савета. — Мы — з дазволу гаспадароў — збіраем, стварыць тут «Хату беларускага побыту», дзе будучы дэманстравалі народныя прылады працы тых часоў, элементы хатняй абстаноўкі, побытавыя рэчы і г.д. Адноўмі такі «куточак мінуўшчыны».

Пасля Вётхавы і Амеліна гасцей мяркуецца запрасіць у Залесце, дзе ў Доме рамёстваў яны змогуць набыць сувеніры. Так складалася, што Залесце падзелена чыгуначнай напалам. Калі толькі правялі Лібава-Роменскую ветку, актыўна пачаў забудоввацца толькі адзін бок Залесцы. Гэта былі ў асноўным дамы работнікаў чыгуначнай станцыі, а таксама медыка і фель-

чара. Частка збудаванняў захавалася і да гэтай пары і можа арганічна «ўпісацца» ў турыстычны «зялёны» маршрут.

Завяршыць яго плануецца ў вёсцы Міхневічы.

— Некалі насупраць вёскі была карчма, — працягвае расповед Ала Мікалаеўна. — Ёсць легенда, што менавіта ў гэтай карчме Агінскі напісаў свой знакаміты паланез «Развітанне з Радзімай». Ад яе сёння застаўся толькі фундамент. Я цяпер угаворваю нашых мясцовых прадпрыемальнікаў звярнуць увагу на гэтую акалічнасць і адкрыць там пункт прыдарожнага сэрвісу. Думаю, агульным намаганнямі ў нас атрымаецца зрабіць пад Міхневічамі нешта кшталту карчмы. (Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

Паміць аб'героях Першай сусветнай жыве...

«Мясцовы парадак»...

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Два залескія маршруты прысвечаны падзеям Першай сусветнай вайны — у адзін маршрут усё згрупавана не атрыманася, вельмі шмат помнікаў і памятных месцаў, звязаных з той вайной. У Залессі ёсць помнік ахвярам газавых атак, у вёсцы Беля — могількі, дзе пахаваны рускія салдаты, і рэшткі акалоў, у Вялікай Мысе — дзоты. «Абавязкова звозім гасцей і ў Сморгонь, што за 10 км ад Залесся, — запэўніла Ала Шыцкава. — Баі за гэты горад ішлі 810 дзён. Цікавы факт: да пачатку Першай сусветнай вайны Сморгонь налічвала больш за 16 тысяч жыхароў, пасля яе заканчэння засталася ўсяго 154. Рэч у тым, што ў тыя часы існавала так званая 30-кіламетровая «зона адсялення» ад лініі фронту. Многія гараджане выехалі на час вайны са Сморгоні, і мала хто вярнуўся ў разбураны горад назад».

Яшчэ адзін маршрут мае мастацкую скіраванасць. «У нас вельмі шмат творчых, таленавітых землякоў — мастакоў, скульптараў, народных майстроў, — працягвае Ала Мікалаеўна. — Напрыклад, палотны нашага мастака з Вётхава Паўла Южыка сёння экспануюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі ў Мінску. Работы самадзейнага скульптара Александра Жываева з Залесся знаходзяцца ў Сморгонскім краязнаўчым музеі (музей згодны іх выняць, тады мы адкроем сваю ўласную экспазіцыю). Нехта малое карціны, нехта шчы адмысловыя мяккія цацкі — на таленты Залескі сельсавет багаты. Людзі згодныя арганізаваць у сваім двары невялічкія выставы ўласных творчых работ і запрашаць турыстаў».

Асобнай тэмай маршруту Ала Мікалаеўна вызначыла археалогію і краязнаўства. На тэрыторыі сельсавета шмат валуноў, камяняў, прынесеных калісцкі ледавіком, ёсць старадаўнія курганы, месцы археалагічных раскопак. Безумоўна, і на такі маршрут знойдзецца свой ахвотнік.

Гістарычны маршрут, які мы ўзгадалі ў пачатку, можна зрабіць пешым — усё аб'екты экскурсій размешчаны паблізу адзін ад аднаго. Што датычыцца астатніх, якія ахвотлівае большую тэрыторыю, — ёсць ідэя ваціць гасцей на конных брычках, якія знайшліся ў гаспадарцы мясцовых жыхароў.

— Мы ўжо задзейнічалі іх на свяце Залесся, — падзялілася старшыня. — Людзям вельмі спадабалася катанне на конных брычках. Яны і сапраўды вельмі выбітныя, адмысловыя. Дзе толькі гаспадары іх знайшлі?

Для Алы Мікалаеўны вельмі важна «класічна правільна арганізаваць маршрут». Паводле яе слоў, звычайна праграмы аграэкатурызму прапануюць гасцям пасіўны адпачынак (засяленне ў сядзібу, часта-вясце стравы на нацыянальнай кухні, прагулкі па наваколлі). «А я хацела б, каб у нас атрымалася прапанаваць актыўны, азнаямляльны від адпачынку. І пры гэтым даць нашым мясцовым жыхарам магчымасць зрабіць».

На думку старшын, самае галоўнае, што неабходна зрабіць яшчэ да рэалізацыі праектаў «залеўных маршрутаў» — узяць актыўнасць мясцовых жыхароў, «разварушыць» лю-

дзеі. Ала Мікалаеўна вырашыла пачаць з правядзення масавых святаў. Зручнай нагодай сталі провады Масленіцы. Грошай з бюджэту пад гэты не бралі — дапамаглі мясцовыя прадпрыемствы. Яны ж выставілі і свае спартыўныя каманды. Цэлы дзень у Залессі праходзілі спартыўныя спаборніцтвы (перацвяненні каната, бег на лыжах, арм-рэстлінг, стральба, падняцце гіры і інш.). Паралельна ішлі канцэртныя выступленні, частаеванні біліямі.

— Пасля завяршэння свята да мяне падыходзілі мясцовыя жыхары, — узгадвае старшыня Савета. — «Чаму вы нам раней не сказалі пра спаборніцтвы, мы б са сваёй вуліцы каманду сабралі...» А я ім: «Хлопцы, у чым пытанне? На наступны год давайце зборам каманду і з вашай вуліцы, і з суседняй...». Людзі пачынаюць цікавіцца грамадскім жыццём, праўляюць актыўнасць.

Ініцыятыўная група Залескага сельсавета распрацавала сцэнарый правядзення Дня вёскі — «Залессе запрашае гасцей». Правалі яго ў жніўні, ля маёнтка Агінскага. Фінансавана падтрымалі, зноў жа, мясцовыя прадпрыемствы і арганізацыі. Мерапрыемства такога маштабу ў Залессі ладзілі ў першы раз. На яго запрасілі славутых землякоў (былі там і дактары навук, і дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу, і чыноўнікі ўсіх рангаў), арганізавалі кірмас творцаў народнай майстравы, якія з'ехаліся сюды ледзь не з усёй краіны, арганізавалі «Вясковы падворак», дзе мясцовыя гаспадары прадэманстравалі сваё майстэрства — прынеслі вязанне, вышыўку, фірменныя беларускія стравы. «Поліўкі зварылі, медавушкі, квасу — чаго там толькі ні было! — узгадвае Ала Шыцкава. — Усяго на свяце прысутнічала каля 2,5 тысячы чалавек. Гэта быў «пробы камень» — мы хацелі паглядзець, што і як у нас атрымаецца. Праз год Залессю, якое яшчэ ў часы Агінскага лічылася цэнтрам культуры і асветніцтва і называлася «Паўночнымі Афінамі», спадзяецца 320 гадоў. Пры арганізацыі юбілею, магчыма, возьмем нешта з вопыту сёлеташняга мерапрыемства».

На свяце зацвердзілі пачэсныя арганізацыйны камітэт, прынялі рашэнне ладзіць Дзень Залесся кожны год у другую суботу жніўня, стварыць фонд развіцця Залесся і маёнтка Агінскага, а яшчэ — даслаць зварот у аблвыканкам і Міністэрства культуры з просьбамі аб выдаткаванні грашовых сродкаў на працяг рэканструкцыі маёнтка Агінскага (які стаіць занаксерваным ужо гадоў сем) і аб уключэнні Залесся ў рэспубліканскую інвестыцыйную праграму.

На заканчэнні гутаркі Ала Мікалаеўна звярнула ўвагу на тое, што аб'ём фінансавання «Мясцовага парадаку-XXI», прадугледжаны сумесным праектам Праграмы развіцця ААН і Еўрапейскага саюза, не перавышае 50—60 працэнтаў ад патрэбнага. Астатняя сума павінна пакрывацца за кошт мясцовых патэнцыялаў. «Калі мы пачнем працаваць над «залеўнымі маршрутамі», актыўна заахвочываць, прыцягваць да ўдзелу нашых людзей, то, мяркуючы, мы знойдзем патрэбныя грошы», — спадзяецца старшыня.

Інга МІНДАЛЁВА.
Сморгонскі раён.

«СЮРПРЫЗ» З ГАРЧЫНКАЙ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

На гэты час кедравыя арэшкі сапраўды зніклі з прылаўкаў сталічных крамаў і рынкаў. А потым з'явіліся зноў — пастаўшчыні і гандляры ўлічылі заўвагі санэпідслужбаў. Інцидэнт з арэшкамі практычна забыўся... Заўважылі не так даўно на Камяроўскі рынак, прымацаваны да пакета з таварам: «Арэшкі кедравыя. Смячныя. Не гарчаць!». Аднак МАЕ арэшкі, купленыя ў прыгарадзе сталіцы, таксама спачатку не гарчэлі. І пах мелі нармальны. І колер...

Дапамагчы разабрацца ў «сітуацыі» я напасіла спецыялістаў Мінскага занальнага цэнтра гігіены і эпідэміялогіі, у падпарадкаванне якога ўваходзіць гандлёвыя пункты пасёлка Лясны. Яны пацікавіліся ў мяне дакладным адрасам крамы, датай набыцця тавару і напасілі крыху пачакаць, пакуль будуць узятыя адпаведныя пробы і праведзеныя неабходныя даследаванні... Паколькі паміж часам лапукі і зваротам у санітарную службу прайшло тры тры, я, шчыра кажучы, была ўзрушана, што крама «Арэхі—сухафрукты» даўно паспела распрацаваць няясную «кедравую» партыю...

— Вашы прэтэнзіі пацвердзіліся, — нечакана паведмітай загадчык адрэсда гігіены харчавання Мінскага занальнага цэнтра Аляксандр Сянота. — Наша лабараторыя правяла даследаванні ўзору арэшкаў на арганалептычныя паказчыкі, інакш кажучы, правярыла іх на смак, колер, пах і кансістэнцыю. З колерам і пахам усё было ў парадку, ды і смак спачатку не выклікаў нараканняў... Але на наступны дзень у спецыялістаў, якія рабілі даследаванні, з'явілася моцная горыч у роце, якая не праходзіла некалькі дзён. Шчыра кажучы, мы першы раз сутыкаемся з падобным выпадкам, раней такога ніколі не здаралася!

Безумоўна, пацвердзіў Аляксандр Сянота, у навуцэпід відомасцяў парэшткі санітарных нормаў. Па выніках праверкі быў складзены пратакол, у адпаведнасці з якім рэшткі гэтага тавару, што знаходзіліся ў краме (7 кг), зніклі з рэалізацыі. Прадпрыемства ТАА «Караван XXI стагоддз» якое паставіла арэшкі краме, аштрафавана на 5 базавых велічынь. Кіраўніцтва прадпрыемства вынесены шэраг заўваг па ўмовах захоўвання і транспарціроўкі прадукту...

— Дарчы, фірма «Караван XXI стагоддз» прадаставіла нам сертыфікат якасці, які быў у поўным парадку. Гэта азначае, што тавар пасля ўезду ў Рэспубліку Беларусь прайшоў дзяржаўную гігіенічную рэгістрацыю па ўсіх асноўных паказчыках беспяку. Выдаваць такія пасведчаныя маюць права толькі спецыяльныя акрэдытаваныя лабараторыі, якія праводзяць адпа-

ведныя даследаванні. Тэрмін захоўвання тавару таксама не быў парушаны. — Як жа тады атрымалася, што на прылаўку мянушка патрапіла недапражанага тавару? — цікаўлюся я. Калі прыбывае вялікая партыя прадуктаў, гаворыць Аляксандр Сянота, спецыялісты акрэдытаванай лабараторыі павінны выехаць на месца і, выкарыстоўваючы «крюкавы» метадаў — умоўна кажучы, адкрыцьшы 10 упаковок з тысячачы — адбраць узоры прадукцыі на аналіз.

— Але можна ўзяць дзсятка прабаву, і НЕ ПАТРАПІЦЬ менавіта ў тую «крюкву», дзе знаходзіцца сапсаваны прадукт. Кожны ж арэх не правярыць, — тлумачыць Аляксандр Міхайлавіч. — Тым больш, калі прыйшла вялікая партыя... Тут неабходна, каб адбор рабілі вопытныя спецыялісты, і абавязкова — з выездам на месца... Бо пастаўшчыкі часам імкнучы і самі прывозіць пробы ў лабараторыю на даследаванні — а таго каго быць не павінна.

Што датычыцца непазрэдна кедравых арэшкаў, патлумачылі мне, то якасць гэтага прадукту ў многім залежыць ад умоў захоўвання і транспарціроўкі. Калі на першапачатковым этапе вытворцы (тыя ж кітайцы) дапусцілі захоўванне арэшкаў

у умовах высокай тэмпературы і павышанай вільготнасці, таг можа проста развіцца грыбок. Дарэчы, атрутныя рэчывы (або афлатаксіны), якія «выпрацоўваюць» такія грыбы, не маюць ні смаку, ні паху. Але ў вялікіх дозах яны небяспечныя для чалавека, бо моцна «б'юць» па печані, выклікаючы часам незваротныя працэсы... Вялічэй грыбок можна толькі ў лабараторыі.

Як жа быць? Купляць арэшкі, рызыкуючы здароўем (а раптам натрапіш на «дрэнную» партыю?), ці назаўсёды выкрасціць гэты смячны і карысны прадукт са спісу неабходных? Спецыялісты Мінскага занальнага цэнтра гігіены і эпідэміялогіі правярылі толькі адну краму — строга адпаведнасці з маёй заявай. А што ў іншых? Той жа пункт «Арэхі—сухафрукты» адносіцца да цэлай сеткі крамаў «Смаката», і дзе гарантыя, што, набыўшы кедравыя арэшкі ў іншай краме, я зноў не ста-

ну ахвярай арэхавай горычы? — Вы правільна ставіце пытанне, — пагадзіліся са мной у Мінскім занальным цэнтры. — Але мы маем права правяраць аб'екты не часцей, чым раз на год. Выключэнне складаюць праверкі паводле заўг грамадзян — тады ў нас з'яўляецца важная падстава для выезду на месца. Будуць заявы — будзем правяраць.

...Так што, дарэгія мае сабрата па жыццасці, давайце не будзем «пасіўна абурэцца» і перанаружваць інтэрнэт. Для таго, каб мы з вамі ўжывалі ў ежу больш якасныя прадукты, існуе шэраг устаноў, службаў, арганізацый (у тым ліку, у вашым горадзе ці раёне), якія не грэх і патурбаваць.

Што датычыцца майго асабістага стаўлення да кедравых арэшкаў — у набыжэйшыя гады дзесьці яно наўрад ці зменіцца ў лепшы бок. Вельмі моцны застаўся «прысмак»...

Наталля КАРПЕНКА.

Калі ў вас ёсць падазрэнні адносна якасці якога-небудзь харчовага тавару, але па нейкай прычыне вы не хочаце звяртацца са скаргай да дзяржаўных санэпідслужбаў (скажам, сумняваецеся ў іх аб'ектыўнасці ў дачыненні да дадзенага вытворцы тавару), — можна самастойна праверыць прадукт на ўтрыманне таксінаў. Такія паслугі аказваюць цэнтры гігіены і эпідэміялогіі (напрыклад, Мінскі гарадскі). Праўда, за «прыватныя» даследаванні давядзецца выкласці даволі «круглую» суму (як мінімум 50—70 тыс. рублёў). Акрамя гэтага, для аналізу неабходна будзе прадставіць не менш за 0,5—1 кг прадукту, які выклікаў у вас сумненні.

СИТУАЦИЯ

ЦЕЧА... НАД ЛЁСАМ

— Ён пачаў мяне ўжо называць «мама», але пасля таго, як прыехалі і паглядзелі на тое, што ў нас вільгаць у кухні, хлопчыка ад мяне забралі і перадалі ў іншую сям'ю ў нашай вёсцы, — расказвае Наталля Друк, жыхарка вёскі Людзяневічы Жыткавіцкага раёна.

Між іншым, старшакласніца Сашу забралі з прыёмнай сям'і, дзе ў ролі маці якая і працавала Наталля Друк, пасля таго, як у рэдакцыю нашай газеты звярнуўся ўкраінскі сваяк Наталлі Пятроўны — Уладзімір Паўлавіч Грыневіч. Ён напісаў, што беларускі ўлады проста абавязаны дапамагчы жанчыне, якая выхоўвае прыёмнае дзіця, а ўмовы для пражывання ў ім — немагчымыя.

Сітуацыя з умовамі жылля сапраўды пацвердзілася. Двухпавярховы «паслячарнобыльскі» дамок з плоскім дахам, разлічаны на восем кватэр, за 20 гадоў жыцця зведаў значныя змены. У пачатку 90-х, расказвае Наталля Пятроўна, у гаспадарцы не было сродкаў, каб ацяпляць шматкватэрныя дамы. І тады жыхары прынялі рашэнне, якое на той час выратавала іх ад холаду, але сёння стварыла дадатковыя праблемы. Яны ўсталявалі ў пакоях пачное ацяпленне. Усталявалі, як маглі: трубу пачак рабілі праз стол. Нікому ў галаву на той момант не прыйшло, што для такіх змен патрэбны спецыяльныя дазволы. З таго часу сітуацыя змянілася кардынальна: вёска Людзя-

невічы стала аграгарадком, аднак у канкрэтных дамах № 18, 20, 22 па вуліцы Паштовай, якіх ў свой час былі пабудаваны пахопкам, мала што змянілася ў становачым бок. Больш за тое: з часам «павылізілі» ўсе праблемы.

Частка кватэр у гэтых дамках прыватызаваная, частка — маёмасць мясцовай аднайменнай гаспадаркі. Стан кватэр вельмі адрозніваецца — розныя сем'і, розныя даходы, розны падыход да свайго жылля. Кватэра Наталлі Пятроўны Друк прыватызаваная на імя яе былога мужа, які, па яе словах, жыў у іншым раёне і сваёй уласнасцю не цікавіцца. У яе са сродкамі сітуацыя даволі напружаная: родны сын яшчэ вучыцца пад Мінскам, дачка жыве ў Жыткавічах — нядаўна дзіця нарадзіла. Чакаць дапамогі ёй увогуле няма адкуль (калісцкі прыехала сюды з Украіны). Засмучаная жанчына і тым, што ў яе забралі хлопчыка, які знаходзіўся на выхаванні. За гэтым стаіць не толькі змяшчальны перажыванні — яна цяпер пазбаўлена няхай невялікага, але заробку. 317 600 рублёў атрымлівае прыёмная сям'я за тое, што ўтрымлівае на выхаванні адно дзіця, старэйшае за 6 гадоў. Між іншым, суседка «праз сценку», Галіна Лаўніковіч, якая таксама мае прыёмных дзяцей, гаворыць, што выхаванец Наталлі Друк быў заўсёды акуратна апрануты і дагледжаны — праблем з ім не было ніякіх. У органаў апекі меркаванне іншае. Як расказаў спецыяліст адрэсда адукацыі Жыткавіцкага раёна Уладзімір Зубар, асноўны прэтэнзіі, з-за якіх юнака «перавалі» ў іншую прыёмную сям'ю — менавіта да ўмоў пражывання ў гэтай.

— Мы ж яе папярэдзвалі год таму, калі яна слёзна прасіла даць ёй хлопчыка на выхаванне, што трэба навеціць парадак у кватэры. Пайшлі насустрэч — далі. Прайшоў год, правярылі — умовы змяняліся толькі да горшага. Яе ж суседка, у якой на выхаванні двое дзяцей, падтрымлівае жыллё ў належным стане!

Ліст, у якім мясцовыя ўлады Людзяневічаў даслалі афіцыйны адказ на скаргу, сведчыць пра тое, што жанчына «звярталася ў розныя інстанцыі, каб над яе кватэрай адрамантавалі дах... Суседзі па кватэры пры правядзенні работ па рамонце даху над сваім жыллём прапанаваў Друк Н.П. зрабіць гэту работу разам, аднак яна адмовілася». Пры звароце грамадзянін Друк Н.П. у КСУП «Людзяневічы» аб аказанні дапамогі ў рамонце даху дырэктар прапанаваў выдзеліць без аплаты матэрыял для рамонту, а Друк Н.П. прапанавана арганізаваць і аплата выкананне работ. Друк Н.П. выяўлена, што сапраўды ў гэтым жыллі дрэнныя ўмовы, якія дапусцілі самі жылцы. У кватэры ўсталяваная ацяпляльная печка з цэгла, выхад самавольна прабіты праз стол, чым парушана цяпласнасць даху. Месяц выхад дрэнна зроблена, і па пецы прасочваецца вада. Сама печка не падбеленая. Ва ўсіх пакоях не падклеены шпалеры, пасля прыватызацыі кватэры вокны ні разу не падфарбоўваліся, рамонт не праводзіўся».

Сама Наталля Пятроўна абвргае абвінавачванні ў тым, што не рамантавала жыллё: кажа, што крыху падмавала-падфарбоўвала да зімы. Сёлета таксама планавала

УРОКІ МУЖНАСЦІ

У год святкавання 65-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў ветэраны вайны Быхаўскага раёна атрымалі падарунак — кнігу галоўнага рэдактара раённай газеты Мікалая Леўчанкі «Урокі мужнасці».

У сваіх нарысах ён перадаў гераізм простых франтавікоў, людзей, якія сёння ўсё радзей выходзяць на вуліцы ў вопратцы з узнагародамі. Простыя «рабаці» той вайны, людзі са скаленымі лёсамі, сёння яны цха дажываюць свой век у звычайных хатах на Быхаўшчыне...

Ніводнае выданне не можа ўмясціць у сябе ўсе трагедыі ваеннага пакалення. Крок Быхаўскага раённага кіраўніцтва па выданні такой кнігі пашырае поле нашай памяці, служыць справе патрыятычнага выхавання. Адначасна, што аўтар напісаў кнігу на дабрачынных пачатках.

Антон ВЕРНІКОўСкі.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: САВЕТ РЭСПУБЛІКІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА СХОДУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ, ПАЛАТА ПРАДСТАЎНІКОў НАЦЫЯНАЛЬНАГА СХОДУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ, УСТАНОВА «РЭДАКЦЫЯ ГАЗЕТЫ «ЗВЯЗДА»

ГРАМАДСКІ САВЕТ:

НАВІЦКІ Г.В., старшыня Пастаянай камісіі Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па рэгіянальнай палітыцы і мясцовым самакіраванні **БАЙКОў В.М.,** старшыня Пастаянай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламане **АЦЯСАў А.А.,** старшыня Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў **СЦЕПАНЕНКА А.М.,** адказны сакратар Савета па ўзаемадзеянні органаў мясцовага самакіравання пры Саеве Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь **ПРЭДКА С.У.,** старшыня Ваўкавыскага раённага Савета дэпутатаў **Гродзенскай вобласці МАКСІМЕНКА С.А.,** старшыня Прылепскага сельскага Савета дэпутатаў **Смялявіцкага раёна Мінскай вобласці**

АДКАЗНАЯ ЗА ВЫПУСК: **Наталля КАРПЕНКА.** *Кантакты тэлефон 292 21 03.*

СВАЯ СПРАВА

«МАЛОЧНЫ» БІЗНЭС

Першы ў Лёзненскім раёне і адзін з першых ва ўсёй краіне, жыхар вёскі Пушкі Аляксандр Ніканаў пачаў купляць малако ў насельніцтва. Зараз ён ужо не індывідуальны прадпрымальнік, а кіруе прыватным унітарным прадпрыемствам па аказанні паслуг. На прадпрыемстве працуюць пяць чалавек.

Пры ўсім тым, што прадпрымальнік — чалавек вельмі заняты, Аляксандр Філіпавіч яшчэ і знаходзіць час весці футбольную секцыю ў вясковай школе. З задавальненнем удзельнічае ў розных спартыўных спаборніцтвах — у сельскай алімпіяядзе, напрыклад, заваяваў «золата» ў гіравым спорце.

жонкай Ніна Міхайлаўна (яна працуе бібліятэкарам) займаюцца. Дзве дачкі ў іх: Святанна дваццаці гадоў і трынаццаці гадоў Алёна. — Я па адукацыі выкладчык фізічнага выхавання, — расказвае Аляксандр Ніканаў. — У школе выкладае пачаў у 1993-м. А спортам стараюся і цяпер займацца. Я ж спрынтэр — бегаў на дыстанцыі 60,

100, 200 метраў. — А вы адразу пачалі бізнэс з закупкі малака? — цікаўлюся ў Ніканава. — Не, напачатку займаўся камбікармімі. Куплялі кармы і прадавалі насельніцтву. Дзве машыны ГАЗ-53 на той час былі ў мяне, працаваў за 150—200 кіламетраў ад Віцебска. Я яшчэ ў канцы 90-х думаў заняцца малаком, але сумняваўся — ці дазволіць дзяржава закупляць яго? А потым, ужо ў 2002 годзе, старшыня раённага Савета Тамара Леанідаўна Дрыльняк прапанавала заняцца закупкай. Расіяне тады актыўна куплялі наша беларускае малако і адвозілі да сабе — за мяжу. Я на той час ужо дэпутатам раённага Савета быў. Тамара Леанідаўна спытала ў мяне — ці зможаш «адбіць» наша малако? Напачатку я скептычна ўспрыняў гэту прапанову. Ні малакавоза няма, ні вопыту. Трэба было ўнікаць ва усё. Завод

даў нам дваццаць бітонаў, кожны на 40 літраў. Пачалі прывязджаць да вяскоўцаў, гаварыць з імі, тлумачыць — маўляў, і нашым жа людзям трэба есці. І землякі пагадзіліся здаваць малако нам. Тым болей, што закупачная цана была прыкладна аднолькавая (цяпер, дарэчы, у Расіі закупачная цана на малако танейшая). Спачатку, расказвае Аляксандр, абслугоўвалі пяць—сем вёсак. І ўжо праз некалькі месяцаў убачылі, што нешта ў гэтай дзейнасці атрымліваецца. Самую першую бочку на 3,8 тоны набылі ў «Сельгастэхніцы». Абслугоўвалі і Лёзненскі, і Дабрамьсленскі сельсаветы. Калгасы раней збіралі малако толькі ў «сваіх» вёсках, і гэта было няэручна, а разлікі з людзьмі расцягваліся на 2-3 месяцы.

— А вы, калі не сакрэт, дзе грошы бралі, каб своечасова разлічвацца? — Напачатку ўласныя рублі выкарыстоўваў, а потым ужо заводскай. Здавалі малако на наш лёзненскі завод — цяпер гэта філіял віцебскага ААТ.

— Колькі гаспадароў вам малако здаюць? — Чалавек 400. Летам, зразумела, малака болей. У мяне цяпер два вадзіцелі, дзве лабаранткі. Бывае, па 5-6 тон у дзень збіраем. Адна машына 180 кіламетраў праязджае ў дзень, другая прыкладна 120. У мяне дзве зоны... Самыя руплівыя

гаспадары здаюць па 5 і болей тон у год. Ці выгадна ім трымаць карову? За літр дзяржава гарантавана плаціць 665 рублёў плюс яшчэ 75 рублёў надбаўкі. Калі падлічыць, болей за 3 мільёны рублёў у год на карову зарабіць можна. Некаторыя ж і па тры каровы трымаюць.

Што датычыцца яго ўласнай прадпрымальніцкай выгады, дык тут, на думку Аляксандра, шмат нюансаў. Спачатку было выгадна. Потым нейкі час цана за тону здадзенага малака не мянялася. Было, што толькі 70 тысяч плацілі на заводзе за тону. Ныягядна стала. Аляксандр ужо і кінуць хацеў гэты бізнэс. Але падключылася раённае кіраўніцтва, абласное. Старшыня абласнога Савета дэпутатаў Аляксандр Ацясаў асабіста прывязджаў у Лёзна. Гэта ж дзяржаўная справа — купляць у насельніцтва малако...

Цяпер за кожную тону дзяржава плаціць зборшчыкам па 120 тысяч рублёў. Праўда, людзі — дзятчыкі — незадаволеныя, што тлустасць малака паднялася з 3,4 да 3,6 працэнта. Хто ж хоча за той жа аб'ём малака атрымліваць меней грошай? Праўда, такога, каб усё наогул адмаўляліся малако здаваць, няма.

— На жаль, назіраецца іншая тэндэнцыя — людзі здаюць кароў на мясе, адпаведна, колькасць жывёлы паніжаецца. У чэрвені (перыяд самага вялікага малака) 2005 года мы купілі ў насельніцтва болей за 169

тон малака, летась — 133 тоны. Па-жылыя адмаўляюцца ад утрымання кароў, а маладыя проста не хочучы. Ды і лепш вяскоўцы пачалі жыць. Грошы ў людзей з'явіліся — прасцей малако купіць у краме.

— А як, на ваш погляд, можна зацікавіць прадпрымальнікаў у іншых рэгіёнах, каб і яны таксама закупілі ў насельніцтва малако? — Да мяне, дарэчы, звярталіся з іншых раёнаў вобласці... Скажу, што абавязкова самому прадпрымальніку трэба ўсё падлічыць, падумаць у першую чаргу над тым, як лепей распрацаваць маршрут, адкуль выязджаць. Мае кіроўцы ў тры гадзіны раніцы выязджаюць. І ў чатыры гадзіны ўжо пачынаюць збіраць. Людзі з вечара

«ПОСТКРЫЗІСНЫ СВЕТ БУДЗЕ ЯШЧЭ БОЛЬШ ЖОРСТКІМ І КАНКУРЭНТНЫМ»

(Заканчэне.
Пачатак на 1-й стар.)
— *Іншымі словамі, аўтарытэту амерыканскага долара як сусветнай валюты нанесены істотны ўрон разамімаю пра яго замену. Многія краіны і арганізацыі выказваюць за стварэнне сусветнай валюты, якая павінна прыйсці з аманетнаму долару. Напачатку Расія з Казахстанам «змянуліся» на «амерыканца», потым да Індыі тывы далучыўся Кітай. Падобныя ідэі сапраўды здольныя пахіснуць пазіцыі долара.*

— Псіхалагічныя прычыны, безумоўна, робяць уплыў. Аднак галоўная прычына — усё ж такі зніжэнне рэальнага попыту на долары як валюту зберажэння. Яшчэ адна прычына, якая прымусіць у найбліжэйшы час пааб'явіць ад долара ўжо буйны інвестары, — гэта доларавая інфляцыя. Каб выйсці з крызісу, Злучаныя Штаты надрукавалі велікі шмат новых долараў, яны непазбежна выклікаюць доларавую інфляцыю на сусветных рынках. Вы і самі бачыце, што зніжаецца долар, а расце ціна на нафту, золата і г.д.

— У такім разе, магчыма, у зберажэннях насельніцтва таксама будзе мяняцца прыватнасці. На ваш погляд, якая з валют цяпер з'яўляецца дастакова стабільным спосабам укладання сродкаў?
— Я ўжо неаднаразова казаў: незалежна ад таго, колькі ў людзей ёсць грошай — адна тысяча ці дзесяць тысяч, у век высокіх звышхуткасных тэхналогій, чалавеку, які працуе, пастаянна не хапае часу. Ну чаму ж у сутках не 25 гадзін? Як правіла, працавік перш за ўсё эканаміць час для працы за кошт сну. Засядаючыяся дапазна ў офісе з-за папак і папер, ён і не заўважае, як час хутка падыходзіць да ранняці. А на наступны дзень ізноў працаваць...

Але ёсць і нямаля людзей, якія хвалюць зусім іншае. Па некаторых звестках, амаль палова насельніцтва ЗША пакуе ад паршучага сну. Бяссонніца з'яўляецца сур'язнай праблемай для кожнага трэцяга французца. Шматлікім расіянам па розных прычынах не ўдаецца выспаць. Колькі ж часу неабходна спаць, каб арганізм добра функцыянаваў, розны прымаю складаны рашэнні, але ў той жа час каб і не праспаць выпадкова шчасце? Па меркаванні прафесара Экарта Рутэра, ніякай нормы ў сне для чалавечтв няма. Кожны павінен спаць столькі, колькі неабходна адпачыну яго арганізму. Напрыклад, Напалеону хапала 4-5 гадзін, а Эйнштэйну трэба было 12 ці нават больш. Ёсць людзі, для якіх норма — гэта 14 гадзін (як жа яны ўсё паспяваюць?). Але самая меншая працягласць сну 5 гадзін. Кожнаму для добрага самаадчування неабходна вызначыць індывідуальную колькасць часу на сон, мяняць якую больш не раяць.

Спраўдлівае таксама меркаванне, што сон павінен доўжыцца 7-8 гадзін. Людзі, якія спяць менш за 7 гадзін, па сцягнутым вучуных, жывуць даўжэй. А даследаванні, праведзеныя псіхолагамі з Каліфарнінскага ўніверсітэта, сведчаць пра тое, што лішні сон шкодны і нават небяспечны. Ну а як жа быць з недарэма? Норма можа заключачца і не толькі ў «чыстым» сне. Любіць заспаць пасля абеду? Не маюць расці тыя, хто асуджае дзённы сон. Паспаць пасля абеду або хопіць бы здармаца — натуральная патрэбнасць чалавека. Так, напрыклад, у Германіі працаўнікі разумовай працы змагаюцца за права на 15 аплатных хвілін для паўдзённага сну. І яны маюць рацыю: пры здавальненні біялагічных пазываў павялічваецца прадукцыйнасць дзейнасці. Як паказалі вынікі даследаванняў, праведзеных еўрапейскімі вучонымі, у жыхароў Міжземнамор'я інфаркт здараецца значна радзей, чым у іншых краінах. Тлумачаць гэта існаваннем інстытута сіесты (пасляпаўдзённага адпачынку).

«СОН ЛЕАНАРДА»
Знакаміты мастак і вучоны Леанарда да Вінчы, «расцягваў» суткі з дапамогай спецыяльнага рэжыму сну і няспання. Праз кожныя чатыры гадзіны ён клаўся дабрамаца на 15 хвілін, расходуючы ў выніку за суткі на сон усяго паўтары гадзіны. І пры гэтым выдатна выспаўся. Многія спрабавалі спаць «па-леанардаўску» і пры гэтым было вызначана, што сапраўды ні памыць, ні лагічна келміваць, ні здольнасць да вылічэнняў не пацярэлі. Магчыма, і вам дапаможа ў справах «сон Леанарда».

Лічыцца, што макарону прыдумалі Італьянцы. Але насамрэч вынайшлі яе грэкі. Назва паходзіць ад грэчаскага слова «макырыя», што азначае «люба» або «шчасце». У даўнія часы гэта страва нават лічылася далікатасам, бо яна выраблялася ўручную, і дазваляла сабе ёсці макарону маглі толькі багатыя людзі.

Лаўры стваральнікаў макароны памылкова прылісваюць Італьянцам, таму што менавіта яны зрабілі гэту страву культываць. Пасту ў гэтай частцы планеты ядуць кожны дзень, прыпаўняючы рознымі саусамі.

У 100 макаронных вырабаў утрымліваецца 11 г расліннага бялку, мізэрная колькасць тлушчаў і каля 50 г вугляводаў. Тыя хто мяркуюе, што макарона не дае нічога, акрамя лішняй вагі, глыбока памылочца. Каларыйнасць порцыі макароны (220—270 ккал) крыху большая, чым дзясцата частка дзённай нормы звычайнага чалавека. Пагадзіцеся, не так ужо гэта і шмат.

Але на сто працэнтаў карысна толькі сапраўдныя макарона, прыгатаваныя з мукі цвёрдых гатункаў пшаніцы. (Цвёрдая пшаніца багатая на бялкі, відзіны групы В, С, Е, РР, мінеральныя рэчывы (кальці, кальцы, маганій, фосфар), таму высокая ціннасць дыеталагамі. А за кошт таго, што ў такой мучэ захоўваецца больш клетчаткі, стравы з яе атрымліваюцца менш каларыйнымі.)
Макаронныя ж вырабы з мукі мяккай пшаніцы нічым не адрозніваюцца ад звычайнага белага хлеба — шмат калорыяў, але мала карысці. Вось чаму асновы «макаронныя дзяржавы» — Італія, Францыя і Грэцыя — устанавілі спецыяльныя правілы, якія забараняюць выкарыстоўваць для вытворчасці макароны неэталонныя віды мукі.

Айчыныя стандарты, на жаль, не абараняюць нас ад «няправільнай» макароны: у нас вырабляюць макаронныя вырабы і з цвёрдай, і з высокашкляпадобнай мяккай і проста мяккай пшаніцы. Таму, каб не памыліцца з выбарам, шукайце на ўпакоўках з макаронай надпісы «Група А, 1 клас» або «пшаніца цвёрдых гатункаў» (а айчыныя) — «dipluto» або «semolina di grano duro» (на імпартажны).
Італьянцы — прызнаныя знаўцы макаронанай кулінарыі — склалі спіс найбольш падыходных да макароны прадуктаў. Вось ён: памідоры, цыбуля, часнок, баклажаны, кабачкі, квасцістая капуста, грыбы, базіль, папрыка, лімон, сыр, вяршкі, яйкі і марскія беспазважочныя. Кажуць, што, спалучачы гэтыя прадукты з макаронай, можна прыгатаваць 365 розных страў — кожны дзень што-небудзь новае!

Ну і напрыканцы галоўны макаронны секрэт — залатое правіла варкі: «10—100—1000». Яно азначае, што на кожную 10 грамаў макароны вам спатрэбіцца літр вады і 10 грамаў солі. Макарону апускаюць у кіпень, павялічваюць агонь і вяртаць на моцным агні да тагога стану, каб пры надкуванні крыху адчувалася цвёрдасць — толькі так яна захавае карысныя ўласцівасці і раскрыве свой цудоўны смак.

МАКАРОНА ПА-МІЛАНКА
Інгрэдыенты на 1 порцыю: 100 г макароны, 4—5 шт. свежых грыбоў, 1 ст. лыжка дзірэтага сыру, 2 ст. лыжкі сметанковага масла, 3—4 ст. лыжкі таматнага соуса.
Грыбы нарэзаць пласцінкамі, патушыць на сметанковым масле, дадаўшы таматны соус. Адарнуто макарону змяшчаць з растопленым сметанковым маслам і дзірэтым сырам, выліскай на глыбокую талерку, у сярэдзіне зрабіць паглыбленне, якое запоўніць грыбамі. Асобна падаць таматны соус.

БАБКА МАКАРОННАЯ З РЫБКАМІ
Інгрэдыенты: 6 яек, 100 г цукру, 50 г сметанковага масла, 100 г разынак, 500 г макароны.
Тонкую макарону зварыць у падсоленай вадзе. Ададзіць, прамыць вадою, перамяшчаць са сметанковым маслам, расцёртым з цукрам, жаўткамі, бляковай пенай, разынкамі. Выліскай гэту масу ў форму, змазаную тлушчам і пасыпаную сухарамі, і выпякаць у гарачай духоўцы на працягу 30 хвілін.

жэння. Калі расіяне хацелі бачыць свой рубль рэзервовай валютай, трэба было любой цаной утрымаць яго курс, а не дэвальваваць, наўна мяркуючы, што ў гэтым выпадку атрымаюць больш экспертнай вырочкі. Якой экспертнай вырочкі? Ад нафты і газу? Дык яна не залежыць ад курсу расійскага рубля. Расіяне аб дэвальвацыі расійскага рубля — гэты глыбока памылковы расіяне расійскіх мацетарных уладаў.

— *Шмат розных чутак і адносна дэвальвацыі беларускага рубля. Якія тут, на вашу думку, перспектывы?*
— Я ўпэўнены, што негатывная практыка навагодняй дэвальвацыі прымусіць Нацбанк адмовіцца ад новых думак пра дэвальвацыю. Да таго ж яе перспектывынаць ва ўмовах Беларусі разумею нават МВФ і больш гэтага не патрабуе. Мы бачым, што 20-працэнтная дэвальвацыя беларускага рубля ў пачатку года стаючага эфекту не мае. У яе ро м быць адзін станоўчы эфект — выароўванне гандлёвага балансу, каг значыць, паманшыце імпарта і павелічыце экспарт. Але гэты мэты дэвальвацыі не дасягнула. Мы бачым, што гандлёвы баланс сёлета наштам горшы, чым летась.

— *На чым у такім выпадку трымацца нашаму рублю?*
— Праблему пакрысе пачынаюць развешаць. З кантракту, якія не былі заключаныя ў першым паўгоддзі па экспарце калію, ужо заключаныя кантракты з Індыяй, у найбліжэйшай будучыні будзе ключаны кантракт з Кітаем. Паціху сітуацыя паляпшаецца. Але самае галоўнае, што мы змаглі крыху ўтрымаць імпорт, у прыватнасці, адмяніўшы тое ж крэдытаванне на рынку. А ад нафты і газу? Дык яна не залежыць ад курсу расійскага рубля. Расіяне аб дэвальвацыі расійскага рубля — гэты глыбока памылковы расіяне расійскіх мацетарных уладаў.

— *Гэтыя выказванні супярэчаць, па-першае, меркаванню такіх аўтарытэтных арганізацый, як Сусветны банк і МВФ: яны лічаць, што Беларусь паранальна нядрэнна прайшла самую вострую фазу крызісу, а яна ў рэспубліцы была дзясці з леташняга лістапада па сёлетні красавік. На мой погляд, каб мы дзейнічалі больш хутка і энэргічна па экспарце і па стрымліванні імпарту, вынікі былі б яшчэ лепшыя. Неабходна разумець, што посткрызісна эканаміка будзе больш жорстка канкурэнтнай, чым дакрызісна, і распаляцца не трэба. Як не трэба спадзявацца і на тое, што экспарт пойдзе сам па сабе. За прасоўванне нашых трактароў, халадільнікаў, тэлевізараў і г.д. неабходна велікі ўпарта змагацца: таму што, паўтарыць, посткрызісны свет будзе яшчэ больш жорсткім і канкурэнтным.*

КАНСЕРВЫ Стажывец
лепш самім экспертаваць

За апошнія тры гады была праведзена рэканструкцыя і тэхнічнае перабсталяванне 21 арганізацыі, а таксама пабудаваны тры заводы кансервавай галіны. Зараз плодаагароднінныя кансервы ў Беларусі вырабляюць 49 арганізацый рознай формы ўласнасці і падпарадкаванасці, паведамляў у канцэрне «Белдзяржхарчпрам».

Сёння ў краіне стажываецца каля 400 мільярдэў умоўных бляшанак кансерваў. Летась 41 працэнт усёй спажытай плодаагародніннай кансерваванай прадукцыі быў пастаўлены па імпарту, у тым ліку 30 працэнт кансерваў з зялёнага гаршчу, 31 працэнт плодаагароднінны сокаў, 39 працэнт кансерваваных агуркоў, 81 працэнт кансерваваных таматаў, 87,5 працэнта кансерваў з выкарыстаннем грыбоў, 55 працэнтаў таматных соусаў, кетчулаў, 48 працэнтаў кансерваў з выкарыстаннем фасолі, 95 працэнтаў кансерваванай кукурузы. Сёлета сітуацыя значна паляпшылася, канстатуюць спецыялісты канцэрна. Выраблена 182,4 мільяна умоўных бляшанак кансерваў імпартазамыячальнага асартыменту, якія ў агульным аб'ёме вытворчасці займаюць 82 працэнта. Гэта менавіта той асартымент, які найбольш запатрабаваны на ўнутраным рынку.

Адзначаюць спецыялісты і шэраг праблем. Напрыклад, з недастатковай вытворчасцю зялёнага гаршчу. Патрэбы рынку будучы года задовольны толькі на 70 працэнтаў. Зноў не закрытая патрэба краіны ў кансерваваных таматах, недастаткова пакуль працуюць арганізацыі з фасоллю, грыбамі, кукурузай. Яшчэ адна праблема: неабходнасць забеспячэння прадпрыемстваў патрэбнай колькасцю сыравіны шырокага асартыменту і добрай якасці. Між тым з 2006 года нарыхтоўка і перапрацоўка агародніннай сыравіны застаецца практычна на адным узроўні і складае каля 40 тысяч тон, а плодова-ягаднай сыравіны — вагаецца ў залежнасці ад валавага збору і складае ад 33,3 тысячы тон у 2007 годзе да 70,6 тысячы тон у 2006 годзе. Сёлета арганізацыям кансерваванай галіны неабходна нарыхтаваць і перапрацаваць не менш за 67,5 тысячы тон плодова-ягаднай і 40,7 тысячы тон агародніннай сыравіны. Па аперацыйнай інфармацыі на канец першай дэкады верасня, тэмпы нарыхтоўкі да аналагічнага перыяду мінулага года складалі адпаведна 65 і 96 працэнтаў.

Яшчэ адзін нюанс. Пастаўка пладоў і ягад сельскагаспадарчымі арганізацыямі на прамерпрацоўку (вінаробства і кансерваванне) нават ва ўраджайныя гады не перавышае 10 працэнтаў ад агульнага аб'ёму нарыхтовак. Усё астатняе паступае ад насельніцтва. Аднак, працуючы з прыватным сектарам, увесь час даводзіцца ўлічваць той фактар, што вырашаны ўраджай у першую чаргу ідзе для асабістага спажывання сям'і (з улікам закладкі на захоўванне), затым — для продажу якаснай прадукцыі на рынку, і толькі пасля гэтага разглядаецца магчымасць пастаўкі рэшткаў сыравіны (не заўсёды лепшай якасці) на прамерпрацоўку. Красамоўны прыклад — нарыхтоўка садовых клубніц. Як паказвае практыка, насельніцтва Лунінецкага раёна лепшую ягаду прадае перакупшчыкам для далейшага продажу яе на рынку, а дробную, прымятаю прапануе для прамерпрацоўкі, аднак яна не заўсёды падыходзіць для кансервавання.

Цікавай сыравінай, прыгоднай для кулажу з кіслымі ягадамі, перапрацоўшчыкі лічаць грушу, аднак яна на перапрацоўку практычна не паступае. Не хапае перапрацоўчым прадпрыемствам для пашырэння асартыменту дзіцячага харчавання такіх ягадных культур, як агрэст, ажыны, маліны, буякі і інш. Яшчэ адзін прыклад. У Расіі заўсёды запатрабаваныя порэ-паўфабрыкаты з кабачкоў і гарбуза. Аднак сельскагаспадарчыя арганізацыі практычна не займаюцца вырошчваннем гэтых культур, а калі хто і вырошчвае, дык у гэтых відах прадукцыі адзначаецца павышанае ўтрыманне нітраў. Асабісты падсобны і фермерскія гаспадаркі вырошчваюць у плёнчачных цяплячах агуркі галандак і селекцыі салатна-марынаднага прызначэння, якія могуць быць спажытымі ў свежым выглядзе, але яны не падыходзяць для кансервавання...
Спецыялісты канстатуюць, што кансерваваная галіна краіны мае дастатковы патэнцыял для забеспячэння патрэбу ўнутранага рынку і нарошчвання паставак на экспарт. Ааналіз эксперту плодаагароднінныя кансервы паказвае, што асноўны аб'ём прадукцыі ідзе ў Расію, а таксама ва Украіну, Кыргызстан, Туркменію, Казахстан, Польшчу, ЗША, Канаду, Германію, Ізраіль. Найбольшым попытам карыстаюцца Бразавік, кабачковая ікра, абедзеныя кансервы (з варанай капустаю, боршч, расольнік, салянік), салаты, павідла з яблыкаў, а таксама порэ-паўфабрыкаты з морквы, гарбуза, кабачкоў, яблыкаў. Зараз відарозна праглядаюцца магчымасці павелічэння аб'ёму паставак на экспарт плодаагароднінныя кансервы ў Латвію, Літву, Эстонію, ЗША, Канаду, Ізраіль. Наша прадукцыя асабліва цінная за мяжой, вядома ж, за сваю натуральнасць і якасць. Такія пастаўкі, у прыватнасці, дазваляюць забяспечваць акупнасць укладзёных у рэканструкцыю сродкаў.

Сяргей СТАРЫНАУ.
УП «МИНСКИЙ ГОРОДСКОЙ ЦЕНТР НЕДВИЖИМОСТИ» (організатор аукциона) 07 октября 2009 года повторно проводит открытый аукцион по продаже зданий, сооружений и иного имущества, находящегося в собственности ОАО «Белаттракцион» (продавец)

Номер лота	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4
Наименование и характеристики имущества, входящего в состав лота	- здание административно-хозяйственное, инв. номер 500/С-48231, площадь 69,6 кв.м; - здание специализированное складов, торговых баз, баз материально-технического снабжения, хранилищ, инв. номер 500/С-48232, площадь — 67,0 кв.м; - ограждение металлическое, протяженность — 470 м; - асфальтобетонное покрытие, площадь — 29,6 кв.м	- здание специализированное иного назначения (павильон), инв. номер 500/С-48263, площадь — 59,3 кв.м	- здание специализированное энергетикой, инв. номер 500/С-48263, площадь — 8,9 кв.м	- здание административное инв. номер 400/С-2446, площадь — 178,7 кв.м
Местонахождение имущества	г. Минск, ул. Ташкентская, д. 25	г. Минск, ул. Фрунзе, д. 2	г. Минск, проспект Независимости, д. 84	г. Гродно, ул. Виленская, д. 20
Сведения о земельном участке	площадь — 0,0090 га, кадастровый номер 50000000000002006760; назначение — эксплуатация и обслуживание здания специализированного складов, торговых баз, баз материально-технического снабжения, хранилищ, площадь — 0,0074 га, кадастровый номер 50000000000002006759; назначение — эксплуатация и обслуживание административно-хозяйственного здания	площадь — 0,0106 га, кадастровый номер 5000000000001004775; назначение — эксплуатация и обслуживание здания специализированного иного назначения (павильон)	г. Минск, проспект Независимости, д. 84 площадь — 0,0021 га, кадастровый номер 5000000000009004063; назначение — эксплуатация и обслуживание здания специализированного энергетикой	площадь — 0,0350 га, кадастровый номер 440100000002003160; назначение — обслуживание административного здания
Начальная цена без учета НДС	141 953 282 белорусских рубля	136 019 160 белорусских рублей	14 845 073 белорусских рубля	150 032 297 белорусских рублей
Сумма задатка	14 000 000 белорусских рублей	13 000 000 белорусских рублей	1 400 000 белорусских рублей	15 000 000 белорусских рублей

К участию в аукционе допускаются юридические и физические лица, предоставляющие организатору аукциона следующие документы: заявление на участие в аукционе; заявление об ознакомлении с документами, предоставляемым имуществом, условиями проведения аукциона; заверенные копии учредительных документов (для юридических лиц) и свидетельства о регистрации (для физических лиц) и индивидуальных предпринимателей); соглашение о правах и обязанностях сторон в процессе подготовки и проведения аукциона (в двух экземплярах); заверенные банком копии платежных поручений, подтверждающих внесение задатка; а также иные документы в соответствии с условиями проведения аукциона.
Задаток перечисляется на расчетный счет УП «Минский городской центр недвижимости» № 3012024570010 в филиале ОАО «БПС-Банк» по Минской области, г. Минск, код 153001331, УНП 190398583.
Победителем торгов признается участник, предложивший наивысшую цену за продаваемый объект (лот). Порядок проведения торгов указан в условиях проведения аукциона.
Договор купли-продажи между продавцом и победителем аукциона заключается в течение 10 календарных дней с даты проведения аукциона. Оплата объекта (лота) осуществляется в течение 10 календарных дней с даты проведения аукциона. Аукцион состоится 07 октября 2009 года в 11.00 по адресу: г. Минск, ул. К. Маркса, 39, зал аукциона. Заявление на участие в аукционе и необходимые документы принимаются по 05 октября 2009 года до 17.00 включительно по адресу: г. Минск, ул. К. Маркса, 39, каб. 6.
Контакты для справок: (017) 227 48 36 — УП «Минский городской центр недвижимости»; (017) 222 73 14 — ОАО «Белаттракцион»; Интернет: www.mgcn.by

«ЭКАЛОГИЯ НЕ ПАВІННА ПЕРАЎТВАРАЦА Ё РАЗБУРАЛЬНІЦУ ЭКАНОМІКІ»

Што думаюць беларускія вучоныя і іх калегі з суседніх краін наконт планаванай п'яцігадовай комплекснай меліярацый зямель Беларускага Палесся? Адаказ на гэты пытанне «Звязда» шукала на Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі па меліярацыі ў Інстытуце меліярацыі Навукова-практычнага цэнтара па земляробстве Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Паводле слоў дырэктара Інстытута Мікалая ВАХОНИНА, пытанне аб рэканструкцыі (менавіта аднаўленні, а не новым будаўніцтве, як думаюць некаторыя) старых меліярацыйных сістэм Палесся прапрацоўваецца не першы год.

— На мой погляд, гэта бяспрочна выгадае з эканамічнага пункту гледжання мерапрыемства, — кажа Мікалай Кірыльвіч.

— *А як жа экалогія? — пытаюся.*
— Зразумела, нельга, закранаючы пытанні меліярацыі, адаспаляць эканоміку ад экалогіі, — адказвае Мікалай Вахонін. — Задача вучоных на сёння — распрацаваць такую праграму на п'яцігодку, якая б забеспячыла максімальныя даходы пры мінімальным выдатках і не нанесла істотнай шкоды экалогіі. У нас ёсць час, каб усё абдумаць, пралічыць. Ведаецца, экалогія эканомікі, але яна не павінна ператварацца ў разбуральніцу эканомікі.

— *Максімальны даход можна атрымаць толькі ў выпадку эфектыўнага выкарыстання развітаваных зямель. Што вы рэкамендуеце сяця на тарфяніках?*
— Сапраўды, на Палессі пераважаюць тарфяныя глебы, якія біялагічна найбольш прыстасаваныя да траў. Але засваць усё адноўленыя землі травамі на сёння нерэнтабельна. А торф, які і любы рэсурс, здаецца, мы павінны выкарыстаць максімальна эфектыўна, тым больш падчас фінансавана-эканамічнага крызісу. Людзям для жыцця неабходны і іншыя сельскагаспадарчыя культуры, і, на маю думку, катэгорычна забараніць іх вырошчванне на адноўленых землях няправільна. Што ж датычыцца эфектыўнасці, то будучы ўраджай залежыць не толькі ад глебы, але і ад зямляробаў, дакладней, тых кіраўнікоў сельскагаспадарчых прадпрыемстваў, якія меліярацыю перадаюць асучыняць зямлі. Толькі адзін прыклад. На працягу 30 гадоў мы праводзім даследы на тэрыторыі Пружанскай станцыі меліярацыйскага земляробства і лугаводства.

І пераканаліся, што на адным і тым жа тарфяніку ў залежнасці ад эфектыўнасці выкарыстання атрымліваюцца дыяметральна супрацьлеглыя вынікі. Той участкак, які засеяны травой і я маюць падкормілі ўгнаеннем, і цяпер дае стабільны ўраджай. На сучасным, які выжывае сам па сабе, ураджайнасць знізілася з 60 цэнтнераў кармавых адзінак на гектар да 20. Вось вам і вынік безгаспадарчага выкарыстання. Трэба разумець, што нічога сама сабой з неба не валіцца.

— *Пакуль мы размаўлялі, у кабінце Мікалая Кірыльвіча сабраліся калегі-вучоныя з Расіі, Літвы, Украіны, Польшчы.*
— *А што вы думаеце наконт планаванай комплекснай меліярацыі на Беларускай Палессі? — пацікавілася я ў паважаных гасцяў.*

— Меліярацыя, праведзеная з улікам комплекснага навуковага падыходу, наносіць мінімальную шкоду экалогіі, — кажа загадчык лабараторыі земляробства на асучыняемых землях Інстытута земляробства Украінскай Акадэміі навук Іван СЛЮСАР. — Да такой меліярацыі я стаўлюся цалкам станоуча. Навошта, каб багатыя зямлі Беларускага Палесся прападалі? Трэба іх выкарыстоўваць. Але тут вельмі важна не перануць палку. Не кідацца ў вір з галавой, а першапачаткова вызначыць, як будучы выкарыстоўвацца асучыняемыя зямлі і абавязкова ўлічыць у праекце ўсе верагодныя экалагічны наступствы, прапісаць шляхі іх мінімізацыі. Ёсць трэба думаць не толькі пра выгоду, але і пра тое, што мы пакінем нашчадкам.

— Меліярацыя — гэта так званая пастава земляробу, — выказаў думку спадар ШАУЛІС, які прадстаўляў Літоўскі сельскагаспадарчы ўніверсітэт. — Калі добрыя зямлі, якія знаходзяцца ў яго ва ўласнасці, забалачаны, то меліярацыя павінен прыйсці яму на дапамогу.

Надзея ДРЫЛА.
Мінскія гадзіннікі

Кантраплёр цэха зборкі завода гадзіннікаў «Промень» Людміла ТРУБАЧ (справа) і тэхнолаг цэха Аксана УСОЛЬЦАВА.

«ДАЙ ПАЗВАНІЦЬ!»
Да беспрацоўнага ў г. Бяроза падышоў наглядна знаёмы і папрасіў мабільны, каб пазваніць. Патэлефанаваў і паклаў мабільны ў сваю кішэню. Пацярэпелі сам не здолеў вярнуць тэлефон і заявіў у міліцыю. Ашуканца з Белаазёрска затрымалі.

Сымон СВІТУНОВІЧ.
МИРСКИЙ ПОСЕЛКОВЫЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ (КОРЕЛИЧСКИЙ РАЙОН, ГРОДНЕНСКАЯ ОБЛАСТЬ) ПРОВОДИТ ОТКРЫТЫЙ АУКЦИОН

Лот 1 — по продаже земельного участка в частную собственность гражданам РБ для строительства и обслуживания многоквартирного жилого дома по адресу: Гродненская область, Кореличский район, Мирский поссовет, д. Прилуки, участок У-2, площадь участка 0,2205 га, начальная цена — 62 335 белорусских рублей. Ограничение в использовании земель: водоохранная зона водных объектов вне прибрежных полос площадью 0,2205 га, охранная зона линий электропередач напряжением до 1000 Вольт площадью 0,0364 га. Кадастровый номер участка 42337507101000053. Победитель аукциона возмещает затраты, связанные с организацией и проведением аукциона в сумме 659 643 белорусских рубля и затраты на объявления в СМИ.

Лот 2 — по продаже земельного участка в частную собственность гражданам РБ для строительства и обслуживания многоквартирного жилого дома по адресу: Гродненская область, Кореличский район, Мирский поссовет, д. Прилуки, участок У-3, площадь участка 0,2142 га, начальная цена — 60 554 белорусских рубля. Ограничение в использовании земель: водоохранная зона водных объектов вне прибрежных полос площадью 0,2142 га, охранная зона линий электропередач напряжением до 1000 Вольт площадью 0,0064 га. Кадастровый номер участка 42337507101000052. Победитель аукциона возмещает затраты, связанные с организацией и проведением аукциона в сумме 659 643 белорусских рубля и затраты на объявления в СМИ.

Задаток в размере 10 % от начальной цены перечисляется на р/с 3600518074265 в ЦБУ № 411 г.п. Кореличи филиала № 416 г. Новогрудок ОАО «АСБ Беларусбанк», код 698, УНП 500008202. Оплата за объект аукциона должна быть осуществлена в течение 10 рабочих дней со дня утверждения протокола о результатах аукциона. Порядок проведения аукциона оговорен в условиях его проведения.
Аукцион состоится 23.10.2009 года в 15.00 по адресу: Кореличский район, Гродненская область, г.п. Мир, ул. Первомайская, д. 2 (поссовет).
Заявления на участие и необходимые документы принимаются с момента опубликования извещения от 17.10.16 октября 2009 года по адресу: г.п. Мир, ул. Первомайская, д. 2 (поссовет).

Контактные телефоны: 8 (01596) 23 1 93, 23 3 75, 23 1 35.

СЯЛЯНСКІ ПАДЫХОД

На сваёй зямлі

Лебедзі каля дома — горадасць Уладзіміра Васільевіча і яго жонка. Птушка зроблена з дрэва, у якасці доўгай шыі спрацаваў гумавы шланг, атрымалася нават вытанчана.

У хаце Бурбаевых у вёсцы Кісялёва Буда — другое снадданне. Альбо ланч, хоць гэта, вядома ж, нехадавое слова на беларуска-расійскім памежжы ў Клімавіцкім раёне. Але ў любым выпадку сціплым перакусам гэту колькасць страў назваць нельга. На стале гасцінных гаспадароў: бульба з

трусцянай, апенькі з часнаком, сала салёнае, бліначкі з тварогом і маслам, салёныя агуркі і свежыя памідоры, замарожаныя з цукрам чарніцы і суніцы, ягады кампот, хлеб. З усяго багатага меню толькі хлеб гаспадары набылі ў краме, усё астатняе — вынік сваёй працы і падрыхтоўкі да зімы.

Бусел у небе, лебедзі на двары

Вялікае уражанне гаспадарка мужа і жонкі Бурбаевых робіць ужо каля варотаў. Кветкавыя клумбы, намалеваныя на агароджы казанькі героі і бярозкі, калодзеж з жураў-

Марыя Дзмітрыеўна вядзе дадому сямейку індакачак, якая згубілася на агародзе.

лём, змайстраваныя буслы ды лебедзі, ляўкі і стол пад бозам, і нават драўляныя грыбы з яркімі шапачкамі пад кустамі. У глыбінцы такога ўпрыгажэнне — усё ж рэдкасць, але цяпер хвалю крэатыўнага добраўпарадкавання падхапіўся Кісялёва Буда.

— Нам хочацца, каб было цікава сабе, унікальна ўсім людзям, — тлумачыць гаспадарка, падворак якіх прызнаны лепшым у Кісялёвабудзінска сельсаветаце. — Ды і Год роднай зямлі сёлета.

Хто скажаў, што жыццё на пенсію заканчваецца? Яно толькі пачынаецца! Менавіта з выходам на пенсію звязаны росквіт падсобнай гаспадаркі Марыі Дзмітрыеўны і Уладзіміра Васільевіча.

— Вось людзі ідуць на пенсію адпачываць, а мы усё робім і робім па-вясковаму, — смяюцца Бурбаевы.

Уладзімір Васільевіч працаваў у сельскай гаспадарцы аgramомам: дзякуючы ведам і вопыту ён цяпер не скардзіцца на ўраджай бульбы, як палова краіны, а вучыць: «Трэба ж працу прыкладзіць!»

— Пад ляжачы камень вада не цячэ, — тлумачыць сваё жыццёвае крэда Марыя Дзмітры-

еўна. — Калі дзень сядзіш — ён доўгі і сумны. Калі чалавек працуе — яму жыццё хочацца. — Мы заўсёды на шляху: калі не працуеш — хутчэй старэеш, — згодны муж.

Разам без праблем

Марыя Дзмітрыеўна родам з Клімавіцкага раёна, працавала ў сельскай гаспадарцы — і дзяржаўнай, і паловадом. Уладзімір Васільевіч нарадзіўся ў Цюменскай вобласці, але з бацькамі вярнуўся на іх радзіму на ўсход Беларусі.

— Прыглынуўшы яна мне на танцах: прыгожая, але і я відны хлопец быў, — расказвае гісторыю кахання галава сям'і. — Два гады заляцаўся: вялікіх падарункаў не рабіў, усё болыя кветкі насу. Пажаніліся, і нам пашанцавала абодвум. Мы ўсё робім разам: і бульбу капаем, і дрывы пілваем, і ў лес ходзім. Жывём добра: 40 гадоў разам!

На ўсякі выпадак гэты юбілей усмешнага жыцця Бурбаевы сёлета не святкавалі. А хто яго ведае, можа, сапраўды дрэнная прыкмета? Яны вырашылі дакачацца залатога вясоля і ўжо тады як належыць адзначыць сваё ўдалае жыццё.

— Ведаецца, у нас увогуле няма праблем, — запэўніваюць пенсіянеры. — Спакойна падняўся і пайшоў рабіць. А радасць — гэта калі дзеці і ўнукі прыязджаюць. Жывуць яны недалёка, таму штодзень мы збіраемся за адным сталом.

Дзеці і ўнукі Марыі Дзмітрыеўны і Уладзіміра Васільевіча — частая гасцін на толькі за сямейным сталом, але і на палетках: усё разам робяць, каб было сыйтна і смачна.

— У нас палова гектара збожжавых, а таксама бульба, буракі, гарбузы, агуркі, таматы, — тлумачыць Марыя Дзмітрыеўна. — У краму толькі па хлеб і цукар ходзім.

— Вялікая гаспадарка — гэта ўжо лад жыцця, — гаворыць Уладзімір Васільевіч. — Я аднойчы паехаў да брата ва Украіну, у шахцёрскі горад. Падняўся па звычайна рана, вырашыў дапамагчы і накапаць бульбы на абыд. Прыёс з агарода паўдзяра, а братава жонка кажа: «Навошта ты столькі накапаў? Нам гэтага на два тыдні хопіць!» У нас у Кісялёвабудзе сапраўды аб'ёмы вытворчасці большыя.

Ягады вёдрамі, грыбы мяхамі

Марыя Дзмітрыеўна вядзе на двор сямейку індакачак, якая згубілася на агародзе: маці і шэсць кананят, карычневых з жоўтымі палоскамі, чыё перае пакуль больш падобнае на мжыка футра. Уладзімір Васільевіч каля майстэрскага стала: старэнкі трактар патрабуе штодзённага догляду.

У хляве — свінні і маленькія пароскі. Ёсць карова і цялё. Чорныя, шэрыя і белыя трусюў трымаюць за доўгія вухі дзеля дэманстрацыі. Рыжыя гарбузы на падворку яркай кучай. Маладая каліна з чырвонымі ягадамі ля ганка.

Вясковая хаця Бурбаевых — ідэал чысці і парадку. Сучасны камп'ютар на сталевым гуле ў страляні, а дзед у вольны час чысціць шапачкі і шахматы. Нібыта гаспадарам не хапае жыўлыя, ды ў доме жыць яшчэ і папугай Кеша, якая вучыць размаўляць унучкі Крысціна і Сняжана. Унук з дзеддам ходзіць па карасі на рыбалку, а ўнучкі за бабуляй адпраўляюцца ў лес.

Марыя Дзмітрыеўна вельмі любіць лес, асабліва сасновы: лечыцца яго паветрам і цішынёй, ляснымі дарами. Ягады і грыбы яна любіць сваім любімым хобі, але нарыхтоўкі вядзе ў маштабах сапраўднай промысловых. Вынік апошняга хаджэння на балоты: 9 вёдер журавін за два дні. Цяпер у склепе ягады высыпаюць, а потым іх прапускаюць праз мясарубку і змешваюць з цукрам. Да гэтага трэба дадаць 2 вядры чарні і 5 — суніц. Сям'я забяспечана на ўвесь халодны сезон каштоўнымі вітамінамі, смачным і натуральным супрацьпрастудным сродкам.

— Мы нарыхтавалі за сезон літраў 60—70 грыбоў: усё нашы сваякі ад Сібіры да Украіны частуюцца нашымі грыбамі, — гавораць Бурбаевы. — Апенькі мы збіралі мяхамі, цяпер накіраваны на збор вясковых грыбоў. Салёныя грыбы вельмі смачна есці з бульбай, прыгатаванай у печцы.

Дзве сыйтныя зімы

— Колькі мы можам перажыць на цёпларэспірацыях? — задумліва вясцючы. — Агуркі ў нас ёсць яшчэ і леташнія... Мясныя запасы — тушонка ды саланіна. Ну што ж, дзве зімы перажывём лёгка. А то і тры.

Са сваёй сялянскай антыкрызіснай эканамічнай гаспадаркай з Кісялёвабуды не страшны ніякі страсы.

— Ці ёсць тут у нас крызіс? — Бурбаевы, вядома ж, чуюць штодня пра эканамічныя праблемы ў навінах. — Гледзячы ў каго: крызіс у тых, хто не хоча працаваць. Вось у іх крызіс, пастаянны.

Аднак і адшуканыя добрую працу цяпер праблематычна, прызнаюць пенсіянеры. Калігас рэфармавалі і далучылі да іншай гаспадаркі, фермы няма, адлегласці вялікія. Таму ў такой сітуацыі спадзяваюцца трэба на свае рукі і здбываць дабрабыт на ўласных падворках, лічаць Бурбаевы.

— Мы калі сыхіліся — у нас нічога не было, — узгадвае Марыя Дзмітрыеўна. — Мы сталі самі рабіць. Бацькі былі старэнкія, пенсіі капеечныя. Мы паспявалі працаваць, бацькоў дзяляць, дзедці гадаваць і па гаспадарцы спраўляцца. А цяпер не крызісу баяцца, а часам проста не хочуч працаваць. Не ляняюць — і не бойся ніякіх крызісаў.

— Наша парода такая: працаваць, а не кідацца ў паніку, — пацярджале муж.

Клімавіцкія «чэры»

Закручыванне ў слоік харчоў на зіму — праца Марыі Дзмітрыеўны. Фірменныя рэцэпты — спадчына маці і бабулі, з папраўкамі на сучаснасьць з кулінарных часопісак нявесткі. Гаспадыня сваіх сакрэтаў не хавае, але часам яе распеваюць вельмі ўмоўна. Якія там грамы? «Жк наляуцалася, так і рабілі».

— Муж больш за ўсё любіць мае агуркі, — расказвае Бурбаева. — Я здзімаю агуркі з

градкі, два разы мыю і дзве гадзіны трымаю ў халоднай вадзе. У слоік кладу моркву, кроп, часнок, лісты парчак і хрэну. Першы кіпень зліваю, а другім разам дадаю палову чаркі солі і чарку цукру. Воцату — не болей за лыжку.

— Грыбы я гатую проста ў печы, з раніцы і да абеду яны згатуюцца добра. — адкрывае яшчэ адзін сакрэт Марыя Дзмітрыеўна. — Але я не закрываю іх у слоікі: толькі крыху пасалю і пад прэс. Камень на дно і камень наверх. Калі трэба есці, я грыбы перамаваю і зноў гатую. Потым дадаю часнок, алі і падаю на стол.

Кампоты, варэнні, слівавае настойка... Карацей, у сезон Бурбаевы ставяць да сотні слоікаў. Навіна сёлетаўнага сезона — таматы-чэры, маленькія і салодкія. Замест дарагіх іспанскіх — свае клімавіцкія. Вырошчваюць іх Бурбаевы не ў парніку, а ў адкрытым грунце: гэты гатунак туману не баіцца. У слоіках «чэры» выглядаюць прыгожа і на смак выдатныя.

— Гэта вы яшчэ маладыя, таму і не заклапочаныя закрукі на зіму, — усміхаецца Марыя Дзмітрыеўна на гарадскі звычкі хадзіць па ўсё ў краму. — А потым будзеце імкнуча абавязкова занатаваць прымакі для дзяцей і ўнукаў. Ахвота ж сваіх пачаставаць!

Праца, праўніку, павага

Працоўны дзень у Бурбаевых, дарма што пенсіянеры, пачынаецца а палове на стою ранняці. Пасля ўсіх дзённых спраў і клопатаў увечары яны глядзяць тэлевізар: дзеля любімага серыяла і працу кідаюць.

— Раней тэлевізару не было, — узгадвае Уладзімір Васільевіч. — Мы збіраліся ў адну хату і танцавалі, у карты гулялі. Дзятучыя гарманісты як прынясуць, вось і ўся плата.

Белыя, шэрыя і чорныя: трусюў трымаюць за вухі для дэманстрацыі.

Да раніцы гулялі. А цяпер наша радасць — дзеці і ўнукі. І самае вялікае жаданне — дакачацца праўніку.

— Галоўнае ў жыцці чалавека — гэта здароўе і паспяхы працы, — лічыць Марыя Дзмітрыеўна. — І няхай не будзе пасадаў ды званяў, але добрага чалавека паважваюць усё наокал. Хочацца, каб усё было дружалюбнае. Нельга злавацца — тады і людзі доўжыць цбе разумець. Трэба любіць і паважваць адзін аднаго.

Ілона ІВАНОВА.

Клімавіцкі раён.

раканая: калі спатрэбіцца — пайду ў краму і набуду, няма праблем. Але праблемы цяпер ёсць: цэны павялічваюцца, грошай больш не плаціць. Таму, калі сваяродка вядра злёў з лецішча, то вырашыла гатаваць варэнне. Садавіна заморскай цяпер каштае столькі, што не дакупіцца. А сваё слівавае варэнне з тварогом і білінамі ёсць смачна і бясплатна.

Фядора КОНЮХАВА, народная лекарка з Бялініцкага раёна:

— Я ўсім параіла б рабіць закрукі, харчовыя запасы на зіму. Навошта ўсё гэта потым набываць у краме? Лейей есці чыстае са сваёй беларускай зямлі, чым прывезенае аднекуль. За мяхой гародніну вырошчваюць з угнаеннямі, каб прыгожа і пышна было. А чалавеку патрэбна натуральная прадукцыя без атруты.

Мяне здзімалі на НТБ і праводзілі эксперымент: з розных прабоў зямлі я адрэдала сваё, беларускае. Таму што яна цёпла, нібыта рукі грэе. Калі сваё — то лейей і не можа быць.

— Я раней ягады і садавіну замарожвала, каб зімку рабіць летнія десерты. А цяпер гатую варэнне ў вялікіх аб'ёмах, таму што дачка-студэнтка варэнне ў любіць час намажа на булку і будзе сыйта, нават калі грошы скончацца.

Аліна ФЕДРАВА, служачка:

— Я ніколі не рабіла запасы на зіму, таму што была пе-

раканая: калі спатрэбіцца — пайду ў краму і набуду, няма праблем. Але праблемы цяпер ёсць: цэны павялічваюцца, грошай больш не плаціць. Таму, калі сваяродка вядра злёў з лецішча, то вырашыла гатаваць варэнне. Садавіна заморскай цяпер каштае столькі, што не дакупіцца. А сваё слівавае варэнне з тварогом і білінамі ёсць смачна і бясплатна.

— Я ўсім параіла б рабіць закрукі, харчовыя запасы на зіму. Навошта ўсё гэта потым набываць у краме? Лейей есці чыстае са сваёй беларускай зямлі, чым прывезенае аднекуль. За мяхой гародніну вырошчваюць з угнаеннямі, каб прыгожа і пышна было. А чалавеку патрэбна натуральная прадукцыя без атруты.

Мяне здзімалі на НТБ і праводзілі эксперымент: з розных прабоў зямлі я адрэдала сваё, беларускае. Таму што яна цёпла, нібыта рукі грэе. Калі сваё — то лейей і не можа быць.

— Я раней ягады і садавіну замарожвала, каб зімку рабіць летнія десерты. А цяпер гатую варэнне ў вялікіх аб'ёмах, таму што дачка-студэнтка варэнне ў любіць час намажа на булку і будзе сыйта, нават калі грошы скончацца.

— Я ніколі не рабіла запасы на зіму, таму што была пе-

раканая: калі спатрэбіцца — пайду ў краму і набуду, няма праблем. Але праблемы цяпер ёсць: цэны павялічваюцца, грошай больш не плаціць. Таму, калі сваяродка вядра злёў з лецішча, то вырашыла гатаваць варэнне. Садавіна заморскай цяпер каштае столькі, што не дакупіцца. А сваё слівавае варэнне з тварогом і білінамі ёсць смачна і бясплатна.

— Я ўсім параіла б рабіць закрукі, харчовыя запасы на зіму. Навошта ўсё гэта потым набываць у краме? Лейей есці чыстае са сваёй беларускай зямлі, чым прывезенае аднекуль. За мяхой гародніну вырошчваюць з угнаеннямі, каб прыгожа і пышна было. А чалавеку патрэбна натуральная прадукцыя без атруты.

Мяне здзімалі на НТБ і праводзілі эксперымент: з розных прабоў зямлі я адрэдала сваё, беларускае. Таму што яна цёпла, нібыта рукі грэе. Калі сваё — то лейей і не можа быць.

СВАЯ СПРАВА БІЗНЭС, ЭКАНОМІКА, ФІНАНСЫ

І ФЕРМЕР, І ЛЕКАР

Аляксей Аляксандравіч ЛІТВІН, фермер з вёскі Зарэчка Ушацкага раёна, не скардзіцца на сусветны фінансавы крызіс. Прадказваў яго прыход ў ведае, калі ён скончыцца. Ён пераехаў са сталіцы, кінуўшы бізнэс, каб жыць на зямлі сваіх продкаў.

Былы бізнэсмен цяпер разводзіць авечак, трымае чатыры каровы, свіднак. Жыве, як гаворыцца, натуральнай гаспадаркай.

Экалагічна чыстыя прадукты з ягонай фермы з задавальненнем купляюць гарадскія жыхары. Госці прыязджаюць да фермера адпачыць, бо Аляксей Аляксандравіч, акрамя ўсяго, таксама займаецца аграрным турызмам. А яшчэ ведае шмат метадык нетрадыцыйнага лячэння. І можа падказаць, як вылучыцца ад многіх хваёраў.

— Вядома ж, я не знахар, не лекар, — расказвае фермер. — Можна сказаць, што — проста чалавек, які ведае нетрадыцыйныя метады лячэння. Так ужо атрымалася, што ў свой час, калі займаўся бізнэсам, вельмі падарваў здароўе. Працаваў у Мінску, часта ездзіў у Расію. Туды — сюды, і так бяжыцца. Прыехаў аднойчы ў родныя мясціны, і маці вельмі здзівілася — такі стаў сын хударлявы.

«Спыніся, сынок, — папрасіла яна мяне. — Так, калі далей жыць, мітусіцца, спяшацца будзець, і памерці можна». І добра, што свечасова спыніўся, зразумела, што не ў грошах шчасце, а ў здароўі асабістым, і тых, хто побач. Паваў я чытаць розныя кнігі, дзе апісваюцца метадыкі нетрадыцыйнага лячэння. А потым знаёмыя прадцы пачалі падказаць, як здароўе паправіць.

— А адкуль людзі ведаюць пра вас? Ёсць сайт у інтэрнэце, ці абвешці друкуюцца?

— Ды не. Шмат сярбоў у мяне, і ў іх у сваю чаргу трымаюць мяне. Прыехалі адны, каб палавіць рыбу, напрыклад, вось бацьчыкае якое прыгожае возера прама тут, ля фермы, рэкамендуецца мяне іншым. Калісьці працаваў дырэктарам інтэрната мінскага трактарнага завода, у выніку шмат людзей ведаюць мяне, памятаюць. Спецыяльна я нікога на адпачынак не запрашаю.

— А «зоркі» эстрады гасцілі ў вас?

— Пакуль што не, а вось пасол адзін прыязджаў. Вельмі спадабалася яму ў нас у глыбінцы. Наогул ён так шчыра палюбіў Беларусь, што ягоны сын нават зямлю з домам тут купіў.

Аляксей Аляксандравіч вельмі мяне здзівіў, калі сказаў, што ў сваё 58 гадоў штодня ходзіць на руках. Адціскаецца дзясцікі разоў. Дакладна 58 разоў — за кожны прахты год па разе.

— Наогул вельмі карысна я мага часцей даваць арганізму фізічную нагаруку, толькі, безумоўна, трэба не напружвацца асабліва. Стаміўся, адпачні, — працягвае фермер.

— Можна пару нейкіх не вельмі вялікіх і складаных рэкамендацый?

— Вось пра сабе раскажу. Рану на назе залычуў... тварогом. Медык пракаў, што трэба зрабіць, як гэта робіцца ў такіх выпадках. Я ж яшчэ і тварог уласнай вытворчасці прыкладваў на рану. Зацігнулася хутка.

Курцы, бывае, пятаюць, як пазабываць ад шкюднай звычкі? Зможаце! Вядома ж, не за дзень, прыязджае на тыдзень.

— А самастойна як кінуць?

— Можна на сон недаўлека ад галавы паставіць расліну тытуно. Вядома, што калі тытуны расце, выдзяляе вельмі моцны пах, таму нават наскомыя яго не краюць. Арганізм такім чынам за ноч, атрымаўшы добрую порцыю тытуно, меней будзе патрабаваць «дабаўкі» днём.

— Нейкім чынам крызіс паўплываў на вашу жыццё, вядзене фермерскай гаспадаркі?

— Ды што ў мяні чынам! Калі падлічыць, колькі тыя ж каровы даюць малака, колькі тварогу таго ж, масла атрымаць можна, заўсёды будзе на што жыць.

Тыя ж мае авечкі — гэта мой абаротны капітал. Гэта я так пажартаваў, каб прыязджалі да мяне з банка, каб упэўніцца, што могуць не бацца выдаць мне крэдыт на развіццё турыстычных паслуг. Крэдыт абавязкова вярну.

— Дарчы, як вы думаеце, чаму мала хто трывае авечак?

— Вельмі патрабавальна жыўлёна. Не буду ўсё тлумачыць, але іх трэба глядзецца больш старанна, чым астатніх жывёл. Зімой асабліва. Было ў мяне такое, што загнула адначасова шмат авечак.

— Як вы думаеце, крызіс — гэта надарога?

— Я лічу, што, на жаль, надарога. Я ж эканаміст, скончыў інстытут народнай гаспадаркі. Па канкрэтных «сігналах», становішчы на біржах прагназавалі прыход таго самага крызісу. І, думаю, не памыліліся, калі скажу, што цягнуцца ён будзе гадоў п'яццацца. Не менш. Сусветная эканоміка я арганізм не можа хутка поўнасна аднавіцца, прыйсці ў норму.

Спадыжюся, што асабіста я крызіс перажыву ў пітаральным сэнсе гэтага слова. Ды ў родзе нашым ёсць доўгажытары. Вось дзед мой прахты 105 гадоў.

— Вы ведаеце, адчуваецца розны ўзровень. Як бы я ні любіў МАЗы, як бы добра і стаяўся да айчынай тэхнікі. Так, я заўсёды сваёй вытворшці буду патрымліваць, хай ён паляпшаецца. Але трохі дэзайн адстае, сядзіць у кабінэ і проста дастаткова распушчыць вочы — тэхніка ў нас крышачку не такая камфортная.

У прыньне, рухавікі цяпер дастойныя, можа, крыху лепшымі я хацеў бы бацьчы масты і рулявое кіраванне. Тармазная і палюўныя сістэмы нармальныя, як і на Захадзе.

Пра тое, што ў аўтамабіляў МАЗ ёсць некаторыя праблемы, прызнаў і Валерый Барануў, намеснік генеральнага дырэктара МАЗа:

— Сапраўды, у нас ёсць пытанні па якасці, па сэрвісе. І каб іх здзімаць, МАЗ выдзяляе шмат сродкаў ў адаскаленна канструкцый і тэхналагічных працэсах. У нас працаваны план тэхнічнага пераўзбраення, выдзелены сродкі, і за апошнія 3 гады мы вельмі істотна раарганізавалі вытворчасць.

Валерый Пятровіч расказаў, што ўжо няма праблем па задніх мастах, пярэдніх васьх, значна палепшана тэхналогія вытворчасці рамаў. Застаецца праблема па кампаніі, бо новая лінія каштуе 20—25 млн еўра і яе закупка, запланаваная на гэты год, пакуль адкладзена. А наогул, калі ўзяць усё прэзэнці на якасці за 100 %, то толькі 3 % прыходзіцца на прадукцыю, вырабленую непасрэдна на МАЗе, астатня — па комплектацыі ад пастаўшчыкоў. У тым ліку ёсць прэзэнці на якасці і да вярсальскіх рухавікоў, і да рухавікоў Мінскага матарнага завода. Каб выправіць сітуацыю, цяпер на МАЗе распрацоўваюцца праграма працы з пастаўшчыкамі, і калі на працягу п'янага часу пастаўшчыкі не будуць рабіць захадаў да палепшэння якасці прадукцыі, МАЗ будзе вымушана ад іх паслуг адмаўляцца.

Павел БЕРАСНЕЎ.

— Цікава, а як тутэйшыя жыхары ўспрынялі тое, што вы тут пасяліліся: фермерствам займаецеся, турыстаў прымаеце?

— Калі раней у Зарэччы жылі чалавек трыста, цяпер вясцючай можна па пальцах пералічыць. Спачатку было, «падколвалі»: маўляў, гарадскі спладар раптам з'явіўся. Але ж усё па-добраму.

Я ж адсюль родам. Вельмі бацьку майго Аляксандра Аляксандравіча, франтавіка, людзі паважалі. Ён быў кавалерам двух ордэнаў «Чырвоной Зоркі», двух — Айчынай вайны, ордэна Славы. Ён, маючы ўсяго чатыры класы адукацыі, мне, калі я вучуся ў сёмым, дапамагаў рабіць матэматыку. Быў бацька падарыўшым паловадчый брыгадай. Вельмі разумным і працавітым быў чалавекам.

Па гаспадарцы дапамагае мне мой брат Уладзімір з жонкай Тамарай. Калі што трэба, запрашаю на дапамогу іншых. Хоць стараюся ўсё самастойна рабіць. А памятаецца, мае падначаленыя ў фірме перыядычна гаварылі, што я толькі, маўляў, і магу кіраваць. Вось, пайшлі ў дом, пакажу ўсё.

Дом у Лівіна вельмі ўтульны! Драўніна ўпрыгожвае сцены. Адрэзу пры вяходзе карэспандэнт «Звязды» адчуў нейкую станочную энергетыку. Мяне вельмі зацікавіла тое, што тут, прама ў доме, фермер хоча адкрыць па-свойму ўнікальны лячэбны саларый, дзе і масаж будзе рабі

АЗДОБА ЕЎРОПЫ І НАШ ГОНАР

17—19 верасня ў Камянюках праходзіла Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Белавежская пушча: гісторыя, прырода, турызм», якая была прысвечана 600-годдзю надання Белавежскай пушчы статусу запаведніка.

Да Камянюкаў далёкавата, і калі ў дзве гадзіны ночы мабільнік бадэра прайграў пад'ём, я прачнуўся і падумаў: «А можа, махнуць на усё рукой, адварнуцца да сцяны і спаць далей?» Але ж так можа і ўсё праспаць. Сустрэцца з Пушчай — усё ж падзея.

...Паўтары гадзіны аўтобусам ад Брэста — і мяжа з Белавежжой. Абпал адрасаванай аўтамагістралі дзясяткі машын — у пушчы грыбы пайшлі.

Камянюкі сёння называюць вёскай нельга. Дамы пад чырвовай металачарапіцай, усё пафарбавана, падчышчана... Ва ўсім разе, на шляху да будынка Нацыянальнага парка «Белавежская пушча» (а яны знаходзяцца за Камянюкамі) у нейкіх кіламетры ідэальны парадок.

У фазе гасцінцы, у якой праходзіла канферэнцыя, пазнаёміўся з мясцовай жыхаркай Людмілай Дворак. Яна звярнула ўвагу на мае камандзіраванне пасведчанне: убачыла знаёмыя лагатыпы, бо «Звязду» выйшае ўжо 30 гадоў. Самае прыемнае было наперадзе, калі пачалі выступаць дакладчыкі і беларуская мова загучала на поўную моц.

З прывітальнымі словамі да ўдзельнікаў канферэнцыі звярнуўся намеснік кіраўніка справам Прэзідэнта Беларусі Аляксандр Раманоўскі.

— У сувязі з 600-годдзем у Нацыянальным парку была праведзена вялікая работа: узведзены новыя і адрамантаваны наяўныя будынкі адміністрацыйнага комплексу, пабудаваны гасцініца, музей, рэстаран, адрамантаваны і пракладзены новыя дарогі агульнай працягласцю 100 км. За два гады ў Нацыянальным парку «Белавежская пушча» было інвеставана 100 млрд рублёў, — падкрэсліў Аляксандр Міхайлавіч.

Калі пачынаць з Валынскага княства (1130 г.), то ў лесе пушчы прымалі ўдзел 6 дзяржаў, тут з даўніх часоў шукалі ўцеху каралі, цары, генеральныя сакратары ЦК КПСС ды іншыя высокапаступленыя асобы. Былі перыяды, калі ў

Прывітальнае слова Аляксандра РАМАНОЎСКАГА.

1863-64 г.г. ніхто з пушчанскай аховы не ўдзельнічаў.

З 1860 года імператар Аляксандр II увёў моду на паляванне ў Белавежскай пушчы, і аднойчы там было забіта 28 зуброў, з якіх 10 застрэлілі сам імператар.

У пушчы маглі паліваць толькі вяльможныя асобы, а за савецкім часам — высокія чыны. А вось што сказаў Плінін КАВАЛЁЎ, які ў 1957-59 гадах быў у Белавежскай пушчы галоўным ляснічым:

— Усё гэта фантазія, што генеральны сакратары ЦК КПСС наладжвалі нейкае там вялікае паляванне. Вось пры мне сюды прыязджаў Хрушчоў, дык ён найперш падбіраў, а не страляў. З тымі ляснічымі, якія наладжвалі ў пушчы расійскія імператары, ныводзін генсека не мог пацягацца.

З польскага боку ў канферэнцыі ўдзельнічалі дырэктар Белавежскага нацыянальнага парка Малгажата КАРАСЬ і прадстаўнік Вучонай Рады парка Чэслаў АКОЛАУ (Белавежа, Польшча).

Апошні зрабіў даклад «Ахова прыроды ў Белавежскай пушчы ў перыяд паміж І і ІІ сусветнымі войнамі (1919—1939)».

У 1920 годзе быў вызначаны ўчастак лесу, які пачалі ахоўваць, а ў 1929 годзе ў пушчу вярнуўся першы чыстакроўны зубр. Праз дзесяць гаў гадоў іх было ўжо 16. У 1952 годзе статак выпусцілі на волю.

За два з паловай гады першай сусветнай вайны немцы ў пушчы нарыхтавалі 4,5 млн кубаметраў драўніны — лімба вяліка, а вось падчас другой сусветнай пушчу не чапалі, бо рэйхсмаршал авіяцкі Гер-

ман Герынг, які сам быў вялікім аматарам палявання, збіраўся стварыць у пушчы паўліўную гаспадарку для высокіх персонуў рэйха.

Дакладчыкі змянялі адзін аднаго, і кожнае выступленне было цікавым, бо давала магчымасць пачуць пра пушчу нешта новае ці вядомае толькі вузкому колу спецыялістаў.

Генадзь ПРАНЕВІЧ (кандыдат філалагічных навук, Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна) даклад пачаў са свайго верша і перайшоў да «Песні пра зубра» Міколы Гусоўскага.

Высветлілася, што ў тры чатыры стагоддзі на нашым узбярэжжы існаваў зубр. А калі нехта зганяў з гнязда сокала ці забіраў з-пад лебедзя яйка, то атрымаваў вялікі штраф.

А калегі Праневіча па ўніверсітэце, кандыдаты філалагічных навук Уладзімір СЕНЬКАВЕЦ, узяў тэму «Вобраз пушчы як стыльва дамінанта творчасці паэтаў Берасцейшчыны». Аўтар паказаў, як адлюстравалі пушчу ў сваёй творчасці Мікола Рудкоўскі, Яўгенія Яніччыц, Алякс Рэзанька... Дарэчы, пушчу натхняла не толькі паэтаў, яна прываблівала мастакоў, кампазітараў...

Сёння Белавежская пушча падзелена на дзве часткі — беларускую і польскую. Вось і спытаў у Чэслава АКОЛАВА: чым, на яго думку, адносяцца гэтыя часткі?

— Я супрацоўнічаў з беларускім бокам ужо некалькі дзясяткаў гадоў

Вядомыя ўдзельнікі канферэнцыі: Малгажата КАРАСЬ і Чэслаў АКОЛАВЫМ.

У 1920 годзе быў вызначаны ўчастак лесу, які пачалі ахоўваць, а ў 1929 годзе ў пушчу вярнуўся першы чыстакроўны зубр. Праз дзесяць гаў гадоў іх было ўжо 16. У 1952 годзе статак выпусцілі на волю.

За два з паловай гады першай сусветнай вайны немцы ў пушчы нарыхтавалі 4,5 млн кубаметраў драўніны — лімба вяліка, а вось падчас другой сусветнай пушчу не чапалі, бо рэйхсмаршал авіяцкі Гер-

ЧАЛАВЕК ВЕРЫЦЬ У БОГА З САМАГА НАРАДЖЭННЯ!

Сенсацыйную заяву зрабілі брытанскія вучоныя: чалавек з'яўляецца на свет ужо з верай у Бога. Паводле іх тэорыі, у чалавека вера ў звышнатуральнае ўключана ў ход мыслення з самага нараджэння.

Мысленне дзіцяці ўключае інтуітыўную веру ў звышнатуральнае, — запэўнівае прафесар Брус Худ. — І значыць, без веры ў Бога ні Homo Sapiens, ні сучаснае грамадства не маглі б існаваць і развівацца.

Як мяркуюць даследчыкі, вернікі лепш прыстаўсаваныя да жыцця. Вера іх гуртуе. А згуртаваныя моцней узаемадапамагаюць. Значыць, у іх больш шанцаў выжыць у цяжкае часы. І, такім чынам, перадаць свае «рэлігійныя гены» на спадчыне. Ад гэтага амаль у кожным чалавеку закладена вера ў Бога. Акрамя таго, выжывальнасць рэлігійных (але не свецкіх) абшчын напрума залежыць ад строгасці статагу.

Чым больш абмежаванню накладвала абшчына на сваіх членаў і чым больш складаныя рытуалы ім даводзілася выконваць, тым даўжэй існавала. Гэта выдана для эвалюцыі. У сваю чаргу тым людзям і плямням, якія былі пазбаўлены паняцця і веры ва Усвышшняга, зніклі, а таксама знішчаліся, не пакідаючы пасля сябе нічога.

Гэта заява ў корані разыходзіцца з вынікамі даследаванняў, якія на працягу некалькіх апошніх гадоў праводзіў старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра антрапалогіі і мыслення Оксфардскага ўніверсітэта Джасцін Барэт. Ён, які кіраўнік праекта пад назвай «Чаму людзі вераць у Бога?», даказаў: Бога, бадай, няма, а вось рэлігійнасць — гэта ўсяго толькі лабочны прадукт эвалюцыйнага развіцця грамадства. Але вельмі каштоўны.

АДЗІН ЛОЖАК НА ДВАІХ — ПАГРОЗА ЗДАРОЎЮ І СЯМЕЙНАМУ ШЧАСЦЮ

Захакаўшы, якія хочучы захаваць сваё здароўе і добрыя адносіны, павінны перастаць спаць у адным ложку. Да такой высновы прыйшлі брытанскія спецыялісты, якія правялі даследаванне гэтай адвечна актуальнай тэмы, перадае БІ-Бі-Сі.

Як расказаў спецыяліст па сене доктор Нэйл Стэнлі, традыцыйна дзеляцца коўдэры, а таксама храп і недаспаднёнае негатыўна адбіваюцца не толькі на ўзаемаадносінах, але і на стане здароўя. Паводле правядзенага ўніверсітэтам Сурэй даследавання, каля 50 працэнтаў брытанскіх пар пакутуюць ад паршучэння сну з-за таго, што дзеляць ложка з партнёрам.

Сам Н. Стэнлі, які адкрыў найбольшую ў Брытані лабараторыю сну, спіць асобна ад жонкі і пераконвае астатніх браць з яго прыклад. Сваю пазіцыю ён абгрунтаваў тым, што гістарычна людзі не былі створаны для таго, каб спаць на адным ложку. Сучасная традыцыя дзеляць ложка з'явілася падчас прамысловай рэвалюцыі, калі людзі, якія імкліва перабраўлялі ў гарады, былі сціснутыя ў жыллой плошчы. Яшчэ з часоў Рымскай імперыі і аж да XIX стагоддзя муж і жонка начывалі ў розных пакоях.

«Гаворка ідзе пра тое, што робіць нас шчаслівымі. Калі вы спіце разам і абодва выдатна высыпаецеся, нічога не трэба мяняць. Але не трэба бацца зрабіць і штосьці незвычайнае», — кажа вучоны.

Паводле слоў Н. Стэнлі, недахоп сну — прычына ўзнікнення дэпрэсіі, сардэчных захворванняў, паршучэння работы лёгкіх, а таксама няўжаўлівасці, якія прыводзіць да дарожных аварыяў, няшчасных выпадкаў. Часта, як вынік усёго, — развод. «Людзі думаюць, што з партнёрам яны спаць лепш, але факты свярджваюць іншае», — пацвердзіў сацыёлаг з Універсітэта Сурэй Роберт Мідоўс.

107-ГАДОВАЯ МАЛАЙКА ПАЧАЛА ПОШУКІ... 23-ГА МУЖА

Жыхарка Малайзіі Вук Кундор, якой споўнілася 107 гадоў, пачала пошукі новага спадарожніка жырца, які можа стаць яе дваццатым трэцім мужам, паведамляе агенства AFP са спасылкай на мясцовыя СМІ.

Кундор непакоіцца, што яе цяперашні муж Мухамад Муса, які маладзейшы за яе на 70 гадоў, калі-небудзь можа пакінуць яе дзеля маладзейшай жанчыны. Зараз Муса праходзіць добраахвотны курс

лячэння ад наркатычнай залежнасці ў Куала Лумпур, і Вук Кундор сумее без яго. Пахляяла малайка завяліла журналістам, што не збіраецца заставацца адна. «Я збіраюся зноў выйсці замуж, каб пазбавіцца ад адчування закінутага», — сказала яна. Вук Кундор і Мухамад Муса пажаніліся ў 2006 годзе. Паведамлены пра іх шлюб трапілі ў прэсу, што было звязана з узростам нявесты і значнай розніцай ва ўзросце паміж маладымі. Тады розныя крыніцы паведавалі, што для Кундор гэты 21-ы ці 22-і шлюб, а для Мусы — першы.

Мухамад Муса быў кватарантам Кундор. Як яны расказалі журналістам тры гады таму, іх каханне пачалося з пацуду ўзаемнай павагі. Муса меў намер навучыць Кундор лацінскаму алфавіту, а яна яго — асновам ісламу.

ВЫЛІЧАНЫ САМЫ ЦЯЖКІ ЧАС ПРАЦОУНАГА ТЫДНЯ — АЎТОРАК, 11:45

Як высветлілі даследчыкі, у першы працоўны дзень тыдня большасць супрацоўнікаў брытанскіх кампаній «не перанаружваецца» і праводзіць частку дня ў сацыяльных сетках, даведаючыся навіны ад сваіх знаёмых і сяброў. Але бліжэй да поўдня аўторка настане адплата за «паслаблены» напружэнне — нервовое напружэнне і працоўнага напружэння дасягнуць максімуму.

Кожны аўторак у 11:45 у большасці офісных работнікаў Вялікабрытаніі настане самы цяжкі час. Прынамсі, пра гэта сведчыць сацыялагічнае апытанне.

«Пянадзеля, які традыцыйна лічыцца цяжкім днём пасля выхадных, насамрэч такім не з'яўляецца. Самы стрэсавы момант працоўнага тыдня — за 15 хвілін да поўдня ў аўторак, калі мы ўжо ўваходзім на працоўнае ў працоўны настрой. Многія нават гатовыя адмаўляцца ад ланча, разумеючы нават працы, які чакае на тыдні», — цытуе словы даследчыка Грэма Уотрса газета The Daily Telegraph. Каб нагнаць стрэсанае, офісныя работнікі ўвечар застаюцца пасля заканчэння працоўнага дня.

У сярэднім, які паказана апытанне, працуючыя брытанцы знаходзяцца ў стане стрэсу 8 гадзін у тыдзень. 23 працэнты з іх перажываюць стрэс кожны дзень, прычым кожнага дзясцяга прымушаюць нервавацца кіраўнікі, а кожнага дзясцяга — калегі.

У сацыялагічным апытанні ўзялі ўдзел тры тысячы брытанцаў. «У народзе» лічыцца, што «пянадзеля» — дзень цяжкі», але раней розныя даследаванні паказвалі, што самым напружанным днём з'яўляецца серада — калі ўжо з'яўляюцца першыя прыкметы стомленасці, а да выхадных яшчэ далёка.

У ДЫЕГА МАРАДОНЫ ЗА ДАЎГІ АДНЯЛІ ЗАВУШНІЦЫ

Паліцыя Італіі канфіскавала завушніцы знакамітага футбаліста Дыега Марадона коштам 4 тысячы еўра, паведамляе ВВС. Завушніцы былі выняты ў рахунак выплаты падатку, які Марадона павінен быў заплаціць за сваё выступленне ў складзе італьянскага клуба «Напалі».

Увогуле сённяшні трэнер зборнай Аргенціны абвінавачваецца ў нявыплаце падатку на суму ў 37 мільянаў еўра. У Італію Марадона прыеў для лячэння ў клініцы на поўначы краіны.

Трыма гадамі раней італьянскае паліцыя ўжо канфіскавала маёмасць славагута футбаліста. Тады ў яго забралі дзве пары гадзіннікаў Rolex агульнай коштам у 10 тысяч еўра. Падатковыя паліцыяўскія заўвагі, што дзейнічаюць па прадпісанні суда, паводле якога яны могуць канфіскаваць у Марадона любую каштоўную рэч «у межах бачнасці».

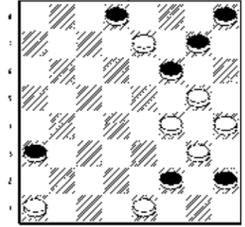
Марадона гуляў у «Напалі» з 1984 па 1991 год. У 1987 годзе ў складзе клуба зарабіў свой першы тытул чэмпіёна Італіі, а праз тры гады стаў двухразовам чэмпіёнам. З кастрычніка 2008 года Дыега Марадона з'яўляецца галоўным трэнерам зборнай Аргенціны. Пад яго кіраўніцтвам каманда выйграла два з шасці матчаў і будзе змагацца за ўдзел у фінальнай стадыі чэмпіянату свету ў стыкавых матчах.

Страцілі па «Еўрабачанні»

ШАШКІ

Пад рэдакцыйнай майстра спорта Мікалая ГРУШОЎСКАГА

«ПАГОДА У ДОМЕ»-6 Працягваем гэты класіфікацыйны конкурс заданнем № 5 — камбінацыйнай праблемай:

Белыя: а1, е1, е7, f4, g3, g5, h4 (7). Чорныя: а3, d8, f2, f6, g7, h2, h8 (7). Выгрышы.

Тэрмін для адказаў традыцыйны — два тыдні. Напіраўце іх на адрас: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а, рэдакцыя газеты «Звязда», рубрыка «Шашкі».

КАНЦОУКА-ЗАДАЧА Яе прапануем у якасці бліца-50/4:

Белыя: 20, 22, 24, 25, 29, 34, 39, 44 (8). Чорныя: 2, 9, 10, 11, 13, 15, 18, 23, 45 (9).

Белыя могуць перамагчы толькі з дапамогай заданчага прыёму — запірання простой чорных 45. Паспрабуеце!

Конкурсныя заданні правяраюцца на супадзенні і дакладнасць разшэння нашым кансультантам з Літвы Антанасам Гімбутасам, картатка якая налічвае звыш 30000 канцовак-64 і 71000 канцовак-100.

РАШАЕМ, УДАКЛАДНЯЕМ Калі ласка, правярае свае рашэнні ранейшых заданняў: «Пагода ў доме»-6 (М. Грушоўскі): № 2. 1. еf2 2. fd1 3. аb6 4. gf8 5. fh6 6. hg5 7. g1c7 8. g1c7; № 3. 1. сb4 2. hg5 3. сd8 4. dе7 5. h1b4 6. ас3х.

Усім іх імем!

Сядзіць мужык, на паплавок глядзіць. Гадзіну сядзіць, друкуе... На трэцію гадзіну ў ванную ўваходзіць жонка: — Добра, чорт з табой! Ідзі на рыбалку, а то мне мыць бялізну трэба!

— Скажыце, а што такое гламурная тусоўка? — Ну, гэта калі вельмі шмат людзей. Кашулі ва ўсіх пакамечачы.

— Што такое звышчярпенне? — Купіць бутэльку гарэлкі, наліць поўную чарку і, сядзячы за сталом, чакаць, калі прыйдзе жонка з працы і згатуе закуск.

Бабанент часова недаступны...

Бліц-50: № 1 (Л. Вітошкін) 4 (40 АВС) 41, 35х. А (38-42) 41, 48, 39 (45) 50х. В (41) 46 (42) D 41 (40) 47 (48 E) 42 (13 F) 45х. С (43) 41, 49х. D (40) 32, 22 (45) 50х. E (45) 33, 22-18х. F (18) 22 (45) 50х; № 2 (П. Шкулацкі) — 42, 31, 3, 40, 12х.

Па-за конкурсам (Л. Вітошкін): В (b8) е3 (а3 CD) еf4, е5х. С (g7) еf4, h3х. D (a7) hg1, а3(g7) b2 (h6) с3 (g5) d2 (h4) е1 (b4) а5, b6 (h2) g1х.

Аляксандр Кагоцька (Пінск) прыеў да задання № 2 конкурсу «Пагода ў доме»-6 ідэінай папярэднік:

№ 1 (С. Рэзнікаў, Харкаў). Белыя: b4, f6, g7, h2, h4 (5). Чорныя: а5, d4, d6, е3, е5, f2 (6).

Дзевяты конкурс 2009 года пінскай газеты «Вараг-прэс»: 1. hg5 2. h3 3. g8 4. fh6 5. hg5х.

№ 2 (А. Кагоцька). Белыя: а5, е5, f6, g5, g7 (5). Чорныя: а7, с3, c7, d4, е3, h4 (6).

«Вараг-прэс» за 13 сакавіка 2007 года, чэмпіянат Навалодка 2002 года, 4,87 ачка па змесце: 1. еd6 2. аb6 3. g8 4. fh6 5. hg5х.

Усе тры варыянты маюць права на самастойнае існаванне. Аднак звычайная публікацыя выдана адпаведна: 2. fd6х.

За адным заходам А. Кагоцька даслаў у рэдакцыю свае новыя міні-праблемы:

№ 1. Белыя: b6, с7, d2, f4, h2 (5). Чорныя: а5, b4, е3, е7, h4 (5). с3 (g5 A) g3 (f2 B) d8 (с7 C) е1, d8х. С (d2) с3х. А (d2) d8 (с7 D) е1, d8х. D (f2) с3х. А (d2) g3 (f2 E) d8 (с7) d8, h4х. E (g5) d8 (с7) е1, d8х. Цудоўны твор майстра кампазіцыі!

№ 2. Белыя: b4, b6, с7, g3 (4). Чорныя: а5, b2, с3, d2, е5, h4 (6). Тут не шасць кампазіцыйных варыянтаў, як у № 1, а два, але і яны вельмі павінны запамінацца сваімі элегантнымі ўдамамі. Таксама будзем рады вашым рашэнням.

«З'ЯВІЛІСЯ НА НЕБЕ ДЗВЕ КАМЕТЫ І ТРЫ МЕСЯЦЫ...»

Хто не чуў вулічнай спявачкі, што галосіць з раніцы да вечара на мінскіх вуліцах?

Час ад часу яна робіць перапынкі, каб кінуць у натоўп, што пывіве міма, які лоуэнг.

Пачуўшы, людзі звычайна толькі пераглядаюцца, паіскаюць пляччыма. Змест мяняецца ў залежнасці ад сьвята, а людское здзіўленне — не.

«Дзякуй Богу, што няма вайны!» — голасна крычыць яна ў незнаёмы твар. А праз хвілінку: «Дзякуй Богу, што голаду няма!» І ўжо зусім нечакана: «Дзякуй Богу, што няма землятрус!»

Людзі пасмейваюцца і бягуць мі-

ма — от, які тут голад і землятрус! А між тым, у гісторыі Беларусі шмат дзіўных і страшных старонак...

Пра дэталі адной падзеі дэдавалася зусім нядаўна, працягваючы рэканструкцыю і пераклад «Запісаў пра княжэнне Віцэнна» — летапіснага твора пра асобу і дзейнасць Віцэнна, які княжыў у ВКЛ прыкладна два дзесяцігоддзі — ад 1293 да 1316 г.

Дзякуючы літаратуразнаўцу Івану Саверчанку, які пераставіў гэты тэкст на сучаснай беларускай мове, можаць мы чытаць цалер пра падзеі, якія і сёння ўраджаюць да глыбінні душы...

«У дзень Хрыстова Нараджэння (каля 1315 г.) на небе з'явіліся дзве каметы і тры месяцы. Каметы палалі яркім святлом ажно да апошняга дня лютага. А потым у Польшчы, Літве і на Русі і ў прылеглых землях здарыўся вялікі голад. Людзям нестала ежы, караняплоды і іншы ежы.

Няшчасныя маткі і бацькі елі сваіх дзетак. Карміліся мерцвячыннай, гіпнлі і ўсякімі адкідамі, абы толькі сунуць невыносны голад. Калі тхосыць ішоў вуліцай — мужыччына ці жанчына, хлосецці дзёўка — аглядальныя людзі высмаквалі з хат і дараў, хапалі іх, забівалі і адразу ж з'ядалі. Той голад трываў ажно два гады».

...Чытаеш такое і міжволі згадваеш: «Дзякуй Богу, што голаду няма!»

Тавары, што, паводле дакументаў, прызначаліся аднаму з індывідуальных падпрымальнікаў, патрапілі ў нашу краіну з паршучым мятнага заканадаўства. Партыя з 57 вадкарышталічных тэлеканалаў «Самсунг» і «Тошыба» вытворчасці Кітая, Тайвана і Польшчы на агульнай суму больш за 180 мільянаў рублёў затрыманая — вядзецца расследаванне здарэння.

Сяргей ГРЫБ.

КАМУ ГЛЯДЗЕЦЬ У «БЛАКІТНЫ ЭКРАН»?

Буйную партыю «шэршых» тэлевізараў, што былі ўвезеныя ў Беларусь з тэрыторыі Расіі, выявілі супрацоўнікі Гомельскай мытна сумесна з аператывнікамі пагранічнага. Пра гэта паведамілі ў прэс-службе Дзяржаўнага мытнага камітэта.

Увагу прыцягнуў мікрааўтобус, які наасуперак папрабаваным, пачаў рухацца не на складзе часовага захоўвання, а непасрэдна на Цэнтральным рынку абласнога цэнтра. Надалей жа высветлілася:

тэлевараў, прызначаліся аднаму з індывідуальных падпрымальнікаў, патрапілі ў нашу краіну з паршучым мятнага заканадаўства. Партыя з 57 вадкарышталічных тэлеканалаў «Самсунг» і «Тошыба» вытворчасці Кітая, Тайвана і Польшчы на агульнай суму больш за 180 мільяна

